Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ,
[БУРЯ]АДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

[1]921 оной [...]һээ гарана | № 99 (16622) | 1984 оной апрелиин 28, суббото | Сэн 3 мүнгэн.

Агропромышленна комплексын хүдэлмэрилэгшэд! Эдеэ хоолой зүйлнүүдээр ба хүдөө ажахын түүхэй эдүүдээр ороноо найдамтайгаар хангалга, тараалан болон фермэнүүдэй продукцинуудые гүйсэд бүрин бүтэн байлгалга түйлагты!

Эдеэ хоолой Программые бэелүүлхын түлөө тэмсэгты!

(КПСС-эй ЦК-гай Уриануудһаа).

[КП]СС-эй ЦК-гай ПОЛИТБЮРОДО

[...]ЦК-гай Полит[...] [...] заседани [...] байгуулал[...] хүтэлбэрил[...] [...]лан һайжа[...] ССССР-эй га[...] [...] хэдэ хэ[...]ые зүбшэн [...]

[...]ЦК-гай апрелиин [...]умэй дээрэ ха[...] [...]еэр, оанг[...] [...] кварталай [...]нгүүдые ха[...] [...] ороной Эко[...] социальна хүг[...] түсэбэй яма[...] [...]дэжэ байһые [...]нжэлээ.

[...]ажалай үүсхэл [...]лүүлһэнэй, [...] эмхидхэлые [...]жүүлһэнэй, [...] ажахын ор[...] ниитын эмхи[...] [...] сэхэ хүдэл[...] [...] ашаар энэ [...] кварталда [...] ба социаль[...] гүрэнэй түсэб [...]тайгаар бэе[...] [...] гэжэ тэм[...] Экономическа [...] дэлисэ ур[...] [...]үдэй һуудал [...] һайжараа. Үй[...] [...] үрэ дээшэ[...] байна. Хүдөө [...] ажалай про[...] үйлэдбэрилгэ, [...]далга ехэдхэг[...] [...]рээ промыш[...] тумэр замай [...] ажалшад пар[...] үгээ нэрэтэй [...]үргэжэ, ажа[...] түсэбһөө га[...] [...]ентээр дээшэ[...] [...]укциин өө[...] [...]ые 0,5 про[...] [...] хямдаруул[...].

[...] юрэнхыдөө [...] үрэ дүнгүүдэй [...] зарим шуха[...] [...] үшөөл хан[...] [...]алтай байһаар [...] ЦК-гай По[...] [...]. Хүдэлжэ [...] гүйсэд хэ[...] [...] Хүдэлмэриин [...] үшөөл ехэ бай[...] [...]гүй түлишэ, [...] бусад нөө[...] [...] даабари[...]нууд дүүргэгдэнэ гэхын аргагүй. Үнгэрхэдөө түсэбөө амжалтатайгааршье дүүргэдэг һалбаринуудта гээгдэлдэ ороһон үсөөн бэшэ предприятинууд бии. Энэ тэрэ түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдээр хангалгада үндэһэн хубилалта туйлагдаагүй байнхай.

Нэгэдэхи кварталай хүдэлмэриин дүнгүүдһээ зохихо тобшололнуудые хэхэ, предприяти бүхэнэй ажал ябуулгада гүнзэгыгөөр хамаарха, тэрэнэй үрэ дүнгүүдые наринаар сэгнэхэ, гээгдэлдэ ороһон участогуудые урагшань дабшуулгада анхаралаа хандуулха, хүдэлмэриингөө эршэ дэлисые һуларуулангүй, 1984 оной түсэбтэ даабаринуудые, абаһан социалис уялгануудаа хэлбэришэгүйгөөр дүүргэхын тула бүхы шухала юумэ хэхэ гэһэн зорилго союзна республиканудай Компартинуудай ЦК-нуудай, партиин крайкомуудай, обкомуудай, министерствэнүүд болон албан зургаануудай, совет, ажахын ба ниитын эмхинүүдэй урда табигдаа.

Капитальна барилгые түсэблэхэ, эмхидхэхэ ба хүтэлбэрилхэ хэрэгые һайжаруулха тухай асуудал Политбюрогой заседани дээрэ хаража үзэгдэһэн байна. Энэ асуудалаар КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй баталан абаһан тогтоол дотор предприятинуудые оньһон техникээр зэбсэгжүүлгые түргэдхэхэ, һэльбэн шэнэлхэ, проект табилгын шанарые һайжаруулха, барилгые түсэблэхэ ба хүтэлбэрилхэ хэрэгые наринжуулан һайжаруулха, барилгын үйлэдбэриие хүтэлбэрилгын гол шата болохо барилга-хабсаралгын трестнүүдэй үүргэ дээшэлүүлхэ талаар хэдэ хэдэн хэмжээнүүд хараалагдаа. Капитальна һомололгонуудые ашаглалгын ашаг үрые дээшэлүүлхэ, барилгын болзорые хорооxо, шанарыень һайжаруулха, үйлэдбэриин хүсэнүүдые саг соонь ашаглалгада оруулха, түсэбтэ даабаринуудаа дүүргэлгые, үлүүлэн дүүргэлгые экономическа талаарнь урмашуулха үргэн ехэ хэмжээ ябуулганууд хараалагдаһан байна.

Энэ тогтоолые хүгжөөжэ, барилга дээрэ ажалай бүтээсэ саашадань дээшэлүүлгын, ажалай түлбэри болон шагналые гурнмшуулан һайжаруулгын, проектно-сметын хэрэгые гүримшуулгын, барилгын үйлэдбэриин үндэр ехэ хэмжээе түйлаха талаар шэглүүлэгдэһэн техническэ политика бэелүүлхын түлөө СССР-эй Госстройн харюусалгые дээшэлүүлгын асуудалнуудаар шиидхэбэринүүдые баталан абаха шухала.

КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1983 он), февралиин ба апрелиин (1984 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые хүтэлбэри болгон, ударидалгын хэрэгые саашадань һайжаруулха гол шэглэлнүүдээр тодорхойлогдоһон асуудалнуудые Политбюро зүөшэн хэлсэбэ. Энээнтэй дашарамдуулан, гүрэнэй байгуулалтада демократическа централизмын гол ёһые бодото дээрэнь залан сэхээр бэелүүлхэ, хүтэлбэрилгын экономическа онол аргануудые шангадхаха, һалбари һалбариин ба нютагай хүгжэлтые зохидоор тааралдуулан табиха, һалбаринууд хоорондын холбооe нарижуулан һайжаруулха, хүтэлбэрилгын гол шатын — үйлэдбэриин нэгэдэлэй ба предприятиин ажахын талаар бэеэ даанги байдалые үргэдхэхэ гэжэ тэмдэглэгдээ.

Политбюрогой тэмдэглэһэнэй ёһоор, зохихо һалбаринуудта тон шухала удха шанартай асуудалнуудые шиидхэлгэдэ гол анхаралаа хандуулдаг бодото штабууд болохо, үйлэдбэрилэгдэһэн продукцяар арадай ажахын эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хангахын түлөө бүрин хүсэдөөр харюусаха ёһотой министерствэнүүдэй эрхэ уялгануудые саашадань тододхохые хараална. Экономико үргэлжэ дээрэнь хүгжөөхын тула республиканска ба нютагай зургаануудай эрхэнүүдые саашадань үргэдхэхэ, харюусалгыень дээшэлүүлхэ, мүн хүтэлбэрилгын түбэй органуудай хүдэлмэриин хэмжээе нилээд үргэдхэхэ, тэдэнэй аппарадые нарижуулан һайжаруулха гээшэ шухала удха шанартай байна.

Агропромышленна комплексын асуудалнуудаар Москвада болоһон бүхэсоюзна экономическа зүблөөнэй дүнгүүдтэ үндэһэлэн, Эдеэ хоолой программа бэелүүлгые шэнжэлхыень хүдөө ажахын үйлэдбэриие хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ, колхоз, совхозуудта экономическа хүдэлмэриие һайжаруулха, агропромышленна комплексын бүхы һалбаринуудта ажахы эрхилэлгые, хүтэлбэрилгые нарижуулан һайжаруулха тодорхой хэмжээнүүдые хараалхыень КПСС-эй ЦК-гай Политбюро союзна республиканудай Компартинуудай ЦК-нуудта, партиин крайкомуудта ба обкомуудта, зохихо министерствэнүүд болон албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдтэ даалгаба.

Нүхэд К. У. Черненкын, Д. Ф. Устиновай ПОРП-ын ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, Польшын Арадай Республикын национальна оборонын министр В. Сивицкитэй хэһэн уулзалгануудай, хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүдые КПСС-эй ЦК-гай Политбюро һайшаагаа.

Варшавска Договорто хабаададаг гүрэнүүдэй гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй комитедэй Будапештдэ болоһон заседаниин дүнгүүд тухай, мүн нүхэр А. А. Громыкын албанай хэрэгээр Венгриин Арадай Республикада ошожо ерэһэн тухай нүхэр А. А. Громыкын мэдээсэл зүбшэн хэлсэгдэжэ, һайшаагдаһан байна.

Манай ороной дотоодын болон гадаадын политикын бусад зарим асуудалнууд КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ, шиидхэбэринүүд баталагдан абтаба.

[МО]СКВА ЕРЭБЭ

[...] Республикын Президент Мауно Койвисто [...]верховно Соведэй Президиумэй уряалаар ап[...] [...] Москва ерэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко болон бусад тусхай тушаалтад вокзал дээрэ тэрэниие угтаһан байна. (ТАСС).

[К.] У. ЧЕРНЕНКО М. КОЙВИСТОТОЙ УУЛЗАБА

[...]ЦК-гай Генераль[...] [...] СССР-эй Вер[...] [...] Президиумэй [...] К. У. Чернен[...] [...] Верховно Со[...] [...]зидиумэй уряа[...] [...] Союз амар[...] [...] Финляндиин [...] Президент М. [...] апрелиин 26-да [...] уулзаба.

[...]һаа — КПСС[...] [...]олитбюрогой гэ[...] [...]эй Министр[...] [...]эй Түрүүлэг[...] [...]хи орлогшо, [...]адын хэрэгүү[...] А. А. Громы[...] [...] ЦК-гай Гене[...] [...]етариин туһа[...] М. Александров [...] Финляндида [...] сайд В. М. [...]

[...] талаһаа — [...] СССР-тэ бай[...] сайд А. Кархи[...] [...]кын президен[...] [...]риин начальник [...] болон Финлян[...] [...] Гүрэнэй сек[...] [...]рлогшо К. Тер[...] [...]гада хабаадаа.

[...]саанай ба үгээе [...] оршон байдал[...] [...] хөөрэлдөөнэй [...] Черненко М. Кой[...] [...] СССР-эй болон [...] хоорондохи һайн хүршэ ёһоной харилсаа холбооe саашадань хүгжөөлгын хараа замуудые зүбшэн хэлсэһэн, мүн тэрэшэлэн уласхоорондын байдалай али али талые һонирхуулһан зарим шухала асуудалнуудаар һанал бодолоо андалдаһан байна.

1948 оной хани барисаан, харилсаа холбоон ба бэе бэедээ туһалалсаха тухай договорой бата үндэһэ һуури дээрэ СССР Финлянди хоёрой хоорондохи харилсаанууд батаар, эршэ түгэсөөр хүгжэнэ, уласхоорондын байдалай нүлөөдэ ороогүй гээд сэдьхэлээ ханажа байһанаа хоёр тала мэдүүлээ.

1948 оной договорой хүсэндөө байха болзорые удаадахи мянган жэлэй эхин болотор 1983 ондо шэнээр һунаагдаһан ушар совет-финляндиин харилсаа холбооной удаан болзорой хараа замуудые найдамтайгаар хангаа юм. Хүсэндөө байһан договорой гол ёһонууд ба дүримүүд, СССР-эй болон Финляндиин хоорондохи хани барисаае, этигэл найдал болон харилсаа холбооe улам бэхижүүлгэдэ гансал ехэ алхам болоо бэшэ, мүн Европодохи эб найрамдалые ба аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ хэрэгтэ горитой хубита болоо гээд договорые һунаалга батадхаа.

Финляндитай хани ёһоной харилсаа холбооe бэхижүүлгын асуудалнуудта совет хүтэлбэрилэгшэд саашадааше онсо анхаралтайгаар хандаха юм гээд К. У. Черненко тэмдэглээ. Бата хани барисаанай, мүн совет ба финляндиин арадай аша туһада али алиндаа этигэлгые ба бүхы талын харилсаа холбооe хүгжөөхэ замаар СССР-эй болон Финляндиин хоорондохи харилсаае хүгжөөхын тула үргэн ехэ арга боломжонууд бии.

Гадаадын политикын шалгагдамал хараа шугамые — «Паасикиви — Кекконенэй хараа бодолые» саашадаашье залан сэхээр баримталха байнабди, гээд М. Койвисто өөрынгөө талаһаа мэдүүлээ. 1948 оной договорой үндэһөөр Советскэ Союзтай хани ёһоной харилсаа холбооe дэмжэлгэ ба бүхы талаарнь хүгжөөлгэ хадаа тэндэ гол һуури эзэлдэг юм. Энэ политикые Финляндиин үргэн ниитэ арад зон дэмжэдэг.

Дайнай аюулые зайсуулан саралгада, буу зэбсэг, илангаяа ядерна зэбсэг үрдилдэн бүтээлгые болюулгада эдэбхитэйгээр туһа нэмэри хэхээр хоёр ороной шиидэнхэй байһаниинь уласхоорондын шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхэ үедэ батадхагдаһан байна.

Европодохи сэрэгэй зүрилдөөнэй хэмжээе бага болгохын, гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаануудые гуримшуулан һайжаруулхын, уласхоорондын этигэл найдал ба бүтэмжэтэй харилсаа холбоо байгуулхын, арсалдаата асуудалнуудые адли тэгшэ эрхын үндэһөөр үнэн сэхэ хөөрэлдөө хэжэ шиидхэхын тула ехэшье, багашье бүхы гүрэнүүдэй хүсэлэл оролдолгонуудые хамтадхаха шухала гээд хоёр тала онсолон тэмдэглээ. Европодо этигэл найдал бэхижүүлхэ, аюулгүй байдал хангаха, буу зэбсэг хуряаха талаар Стокгольмско конференци энэ талаар ашатай туһатай үүргэ дүүргэхэ уялгатай.

Мүнөөнэй эрхэ байдалда хойто Европые ядерна буу зэбсэггүй район гэжэ соносхохо, эндэ бата эб найрамдал хангаха тухай Финляндиин дурадхалнуудай удха шанар улам ургана гээд тэмдэглэгдээ.

К. У. Черненко М. Койвисто хоёр Советскэ Союзай ба Финляндиин хүтэлбэрилэгшэдэй хоорондохи харилсаануудай заншалнуудые үргэлжэлүүлхэ хэрэгтэй гээд хэлээ. Эдэнь хоёр ороной хоорондохи харилсаа холбооe, эб найрамдал бэхижүүлгын ба уласхоорондын аюулгүй байдалай асуудалнуудаар тэдэнэй харилсаата ябуулганууды хүгжөөлгэдэ туһа нэмэри болодог юм.

(ТАСС).

ПАРТИЙНА КОМИТЕДҮҮДЭЙ АНХАРАЛДА

1984 оной майн 17-до болохо ниитэ нэгэн полит-үдэр «КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1984 он) Пленумэй болон СССР-эй Верховно Соведэй нэгэдэхи сессиин шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхэ» гэһэн темээр үнгэргэгдэхэ.

[КПСС]-эй ОБКОМДО

[...] апрелиин 26-да КПСС-эй об[...] [...] горкомууд болон райкомуу[...] [...] секретарьнарай зүблөөн боло[...] [...]лөөн дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Ге[...] [...]кретарь, СССР-эй Верховно Со[...] [...]идиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Чернен[...] [...] үгэнүүд дотор үгтэһэн захяа [...] үндэһөөр эмхидхэлэй ба нии[...] [...] хүдэлмэриин хэмжээе сааша[...] [...]үүлхэ асуудалаар КПСС-эй обко[...] [...] секретарь **А. М. Беляков** үгэ [...]

[...] ондо промышленность болон [...]түсэбтэ даабаринууд ба социалис [...] дүүргэлтын дүнгүүд, мүн ажалай [...]бһөө гадуур нэгэ процент дээ[...] [...]родукциин өөрынь үнэ сэнгые [...] нэмэжэ доошолуулха талаар [...] нэмэлтэ даабариин хэр зэргэ [...] байһан тухай тодорхой хөөрэл[...]

Мүн республикын колхоз, совхозуудта малай үбэлжэлгые эмхитэй һайнаар түгэсхэхэ, хабарай тарилгые саг болзор соонь һайнаар үнгэргэхэ, мал ажалай продукци үйлэдбэрилхэ ба гүрэндэ тушааха талаар, түсэбтэ даабаринууд болон социалис уялгануудые бэелүүлхэ талаар хүдэлмэри шангадхаха тухай асуудал зүбшэн хэлсэгдэһэн байна. Энэ асуудалаар КПСС-эй Хяагтын райкомой нэгэдэхи секретарь К. Д. Лубсандоржиев, КПСС-эй Гусиноозёрско горкомой нэгэдэхи секретарь А. С. Аржанович, КПСС-эй Баргажанай райкомой нэгэдэхи секретарь В. Б. Базаров, КПСС-эй Яруунын райкомой нэгэдэхи секретарь В. А. Жданов гэгшэд үгэ хэлээ.

Энэ зүблөөндэ КПСС-эй обкомой секретарьнар К. А. Албашеев, В. Ф. Лысов, Л. В. Потапов, республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Б. Саганов, республикын арадай хиналтын комитедэй түрүүлэгшэ И. П. Зинченко КПСС-эй обкомой таһагуудые даагшад К. К. Шомоев, М. М. Гаськов болон бусад харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд хабаадаһан байна.

РЕСПУБЛИКАНСКА ЭКОНОМИЧЕСКА ЗҮБЛӨӨН

АГРОПРОМЫШЛЕННА КОМПЛЕКСЫН АШАГ ҮРЫЕ ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ

«Хүдөө ажахын болон агропромышленна комплексын бусад һалбаринуудай экономическа ашаг үрые дээшэлүүлхэ талаар партиина, советскэ, ажахын органуудай зорилгонууд тухай» асуудалаар КПСС-эй обкомой хоёрдохи секретарь К. А. АЛБАШЕЕВЭЙ хэһэн элидхэлһээ.

КПСС-эй ЦК-гай шиидхэбэреэр байгша оной мартын 26—27-до Москвада агропромышленна комплексын шухала асуудалнуудаар бүхэсоюзна экономическа зүблөөн болоһон байна. Тэндэ ороной Эдеэ хоолой программа болон КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ тушаа хэгдэжэ байһан хүдэлмэридэ хабаатай гол шухала асуудалнууд зүбшэгдөө.

Зүблөөндэ хабаадагшад КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр К. У. Черненкын хэлэһэн үгые халуунаар угтаа. «Орооһо тараа болон техническэ ургамалнуудые бүри ехээр үйлэдбэрилхэ, хүн зониие эдеэ хоолой зүйлнүүдээр, нэн түрүүн мяха, һү, үрэ жэмэс болон овощоор хангаха зорилго манай урда байна» гэжэ нүхэр К. У. Черненко онсолон заагаа.

Хүдөө ажахын болон агропромышленна комплексын бусад һалбаринуудай ашаг үрые дээшэлүүлхэ талаар партиина, советскэ болон хүдөө ажахын органуудай зорилгонууд тухай асуудалнуудаар КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн КПСС-эй ЦК-гай секретарь М. С. Горбачев зүблөөн дээрэ элидхэл хээ.

Ажахые ашаг үрэ ехэтэй түрүү аргаар эрхилхэ, хүдөөдэ бии болгогдоһон үйлэдбэриин ехэ хүсые шадаал һаа һайнаар, дүүрэнээр ашаглан хэрэглэхэ, колхоз, совхозуудай, агропромышленна комплексдоородог бүхы эмхинүүдэй хүсэлэл оролдолгые эгээл үндэр үрэ дүнгүүдые түйлаха хэрэгтэ шэглүүлхэ хэрэгтэй. Хүдөө ажахын үйлэдбэриин ургалые улам хурдадхаха, экономическа хүдэлмэриие эрид һайжаруулха гэһэн гол зорилго зүблөөн дээрэ табигдаа. Тэрэниие бэелүүлхэ хэрэгтэ хабаатай бүхы шухала эрхэ нүхэсэл орон доторнай бии болгогдонхой. Имагтал мүнөө тэдэ арга боломжонуудые хүсэндэнь хүргэхэ саг ерэбэ. Тиимэһээ кадрнуудай шадабариие дээшэлүүлхэ, харюусалга, үүргыень ехэ болгохо, хүдөө ажахын бүхы участогуудта мэргэжэл түгэс, һүбэлгэн бэрхэ, эдэбхитэй хүтэлбэрилгын онол аргануудые нэбтэрүүлхэ шухала болоно гэжэ тэрэ зүблөөн дээрэ онсолон заагдаһан байна гээд, нүхэр Албашеев элидхэлэйнгээ эхиндэ тэмдэглэбэ.

Саашань тэрэ КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленумһээ хойшо республикын хүдөө ажахыда түйлагдаһан үйлэдбэриин болон экономическа зарим тэды үрэ дүнгүүд тухай тогтоо. Буряад ороной колхоз, совхозууд гүрэндэ хартаабха, һү, нооһо, үндэгэ худалдаха табан жэлэй гурбан жэлэйнь түсэбые дүүргээ. Жэшээнь, үнгэрһэн жэлдэ 590 мянган центнер тараан хуряагдажа, гүрэндэ тараа худалдаха жэлэй түсэб үлүүлэн дүүргэгдээ. Хартаабха болон мал ажалайшье продуктнуудые худалдаха даабари бэелүүлэгдээд, хамтадаа 284 миллион түхэригэй валова продукци абтаа. Тэрэнь урда жэлэйхиһээ 6 процентээр ехэ болоо. Үбһэ тэжээлшье горитой бэлэдхэгдээ. Колхоз, совхозуудай, хүдөө ажахын бусад предприятинуудай сэбэр ашаг олзонь 72 миллион түхэригтэ хүрөө.

Ажахынуудай экономикые хүтэлбэрилгэ зарим тэды һайжаруулагдаа. Госкомсельхозтехникэ, «Сельхозхимия» нэгэдэлнүүдэй, мелиоративна болон бэлэдхэлгын организацинуудай хоорондохи харилсаае һайн болгохо, зүбөөр хүтэлбэрилхэ талаар РАПО-нууд горитой хүдэлмэри хэнэ.

Гэхэтэй хамта табан жэлэй үнгэрһэн гурбан жэлэй дүнгүүд дээрэһээ харахада, колхоз, совхозуудта бии байһан үйлэдбэриин ехэ арга боломжо хүсэд хэрэглэгдэнэгүй. Олохон колхоз, совхозууд, зарим районууд хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, гүрэндэ худалдаха даабарияа дүүргэжэ шадаагүй. Республика 45,3 мянган тонно тараа, 4,7 мянган тонно мяха, 22,6 мянган тонно овощ гүрэндөө үритэй үлэбэ.

Табан жэлэй үлэһэн хоёр жэлдэ түсэбөө дүүргэхын тула республикын хүдөөгэй ажалшад гүрэндөө 72 мянган тонно овощ худалдаха гэхэ гү, али энэнь үнгэрһэн гурбан жэлдэ тушаагдаһанһаа 38 процентээр ехэ болоно. Иигээд ерэхэдээ, тараан ажалай хүдэлмэрилэгшэдэй урда айхабтар харюусалгатай, ехэшье зорилгонууд байна гэжэ нүхэр Албашеев хэлэнэ.

Мал ажалай продуктнуудые үйлэдбэрилхэ, худалдаха түсэб дүүргэхэ талааршье баһал орёо байдал тохёолдонхой. Жэшээнь, Яруунын районой ажахынууд үнгэрһэн гурбан жэлдэ 1520 тонно мяха, 2533 тонно һү, 54 тонно нооһо түсэбһөө дутуу үгөө.

Тэрэшэлэн Кабанскын, Хэжэнгын, Мухар-Шэбэрэй, Сэлэнгын, Хурамхаанай, Түнхэнэй районууд мяха худалдалгаар баһал гүрэндөө ехэхэн үритэй.

Мал ажалай продуктнуудые гүрэндэ худалдаха байгша оной түсэбэй дүүргэлтэшье баһал шахардуу болонхой. Гүрэндэ мяха худалдаха нэгэдэхи кварталай түсэб оройдоол 77 процентдэ хүргэгдөө.

Хүдөө ажахын продуктнуудые гүрэндэ худалдаха уялгануудые дүүргэхэ талаар тохёолдоһон байдалда партиин горкомууд, райкомууд, райгүйсэдкомууд болон хүдөө ажахын органууд, колхоз, совхозууд болон агропромышленна комплексын бусад предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд һанаата болохо зэргэтэй. Олохон ажахынуудай иимэ ехэ гээгдэлдэ ороһоной гол шалтагааниинь имагтал үйлэдбэриеэ хуушанай, гээгдэнги аргаар хүтэлбэрилдэг, ажалай эмхидхэлые хангалтагүй муугаар табидаг дээрэһээнь болоно. Эсэстээ ахир бага ургаса абтана, адууһа малайнь ашаг шэмэ бага байна.

Колхоз, совхозуудта бии байһан экономическа ехэ хүсэнэй, аога боломжынь муугаар хэрэглэгдэдэг дээрэһээ элдүүриин газарай гектар бүриһөө ашаг үрэ үшөөл бага абтана. Жэшээнь, үнгэрһэн жэлэй дүнгүүд дээрэһээ харахада, хүдөө ажахын үйлэдбэридэ зорюулагдаһан мүнгэ зөөриин 100 түхэриг бүхэнһөө оройдоол 33 түхэригэй ашаг үрэ абтаа. Зарим ажахынуудта, жэшээнь, Түнхэнэй Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо, Хяагтын районой Мөөрөөшын болон Хяагтын совхозуудта, Сэлэнгын районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо тэрэнь оройдоол 19—26 түхэригтэ болоно.

Нёдондо республика дотор тараалангай гектар бүриһөө дунда зэргээр 12,8 центнер тараан, 64 центнер хартаабха, 103 центнер овощ, сабшалангай гектар бүриһөө 12,7 центнер үбһэн абтаа. Үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 1700 килограммһаа бага үлүүтэй һүн һаагдаһан, хонин бүхэнһөө 3,2 килограмм нооһон хайшалагдаһан байна.

Энэмнай ахир бага үрэ дүн гээшэ. Гэбэшье зарим ажахынууд энээнһээ үшөө доошоо үрэ дүн түйлана. Жэшээнь, үнгэрһэн жэлдэ бүхы 146 ажахынуудай 30 процентнь тараалангай гектар бүриһөө миил 10 центнерһээ доошо ургаса абаа. Гектар бүриһөө 50 центнерһээ доошо хартаабха абаһан, 75 центнер овощ суглуулһан ажахынуудшье олон.

Аяар 9 район республикын дунда зэргын хэмжээнһээ доошо һү үнеэн бүриһөө һаагаа. Илангаяа Баргажанай, Хэжэнгын, Хурамхаанай районуудта үнеэдэйнь һү шэмэ ахир бага. Тэрээнһээл боложо, 42 ажахы гүрэндэ һү худалдаха, 58 ажахы мяха тушааха түсэбөө дүүргээгүй. Мал ажалай продуктнуудые бэлэдхэхэ даабарияа 50-шье процентдэ хүргэдэггүй ажахынууд үсөөн бэшэ. Тиигэжэ байхадаа хайшан гээд экономиконь бэхижэхэ юм. Мэдээжэ ааб даа гэжэ элидхэлшэ хэлэнэ.

Нэгэл адли эрхэ байдалда хүдэлжэ байгаад, тад ондоо үрэ дүнгүүдые түйлаадаг ажахынууд олон. Баргажанай районой Уланай болон Хилганын колхозуудай тараалан Доодо-Хүнтэйдэ зэргэлээд оршодог. Нёдондо Уланай колхозой гектар бүриһөө 22,7 центнер тараа хуряахадань, тэдэнэй хүршэ Хилганын колхоз гектарай 14,2 центнер ургаса абаа.

Хориин, Хэжэнгын районууд байгаалиингаа, сагайшье уларилай талаар адлирхуу эрхэ байдалда байдаг. Тэед Хориин районой ажахынууд тараан болон мал ажалдаашье яһала һайн үрэ дүнгүүдые түйлана. Эдеэ хоолой зүйлнүүдые гүрэндэ худалдаха табан жэлэй гурбан жэлэйнь түсэбүүдые эндэхид дүүргэжэ шадаа. Харин Хэжэнгын район тараан болон мал ажалэй бүхы продуктнуудые худалдаха түсэбөө оройдоол 1 зүйлөөрнь дүүргээ. Эндэхи совхозууд нёдондо 2 миллион шахуу түхэригэй гарзатай гараа. Тиихэдэ Хориин районой ажахынууд 3 миллион түхэригэй сэбэр ашаг олзо оруулһан байна.

Эдэ баримтанууд олон юумые бодожо үзэхые баадхана. Ажахые эрхилэлгын дутагдалнууд эндэһээ тобойсо харагдана.

Һүүлэй жэлнүүдтэ республика дотор газар тараалангай хүрьһэ хамгаалха научна үндэһэ баримтатай гуримай нэбтэрүүлэгдэжэ байбашье, энэмнай үшөөл хангалтагүй муугаар ябуулагдана. Олохон ажахынуудта агротехникэ хазагайруулагдана, һайн шанартай үрэһэ ургуулха хэрэг мууса эрхилэгдэнэ.

Энээнһээ урагша зүб севооборот нэбтэрүүлхэ гэхэдэ өөһэдын үрэһэн үгы гэжэ зарим ажахынууд шалтадаг байгаа. Теэд мүнөө энээндэ юун һаад хэнэб? Бодомжотой зүб севооборот хэрэглээд, һайн шанартай өөһэдын үрэһэ ургуулдаг болоод байбал, гансахан энээнэй ашаар тараанай ургасые гектарай 2—5 центнерээр дээшэлүүлжэ, хэдэн арбаад мянган тонно тараа нэмэжэ абаха арга бии бшуу. Теэд республика дотор бүхыдөө нэбтэрүүлэгдэһэн 1238 севоборотой оройдоол 774-ниинь ашаглагдана гэхэ гү, али бүхы тараалангай 42 процентдэнь лэ һайн севооборот хэрэглэгдэнэ гээшэ.

Тараалан, сабшалан дээрэ үтэгжүүлгэ оруулха, уһалагдадаг һайжаруулагдаһан газарые зүбөөр ашаглаха хэрэгтэ бии байһан ехэхэн дутагдалнууд тушаа элидхэлшэ анхаралаа хандуулаа. Эрдэмтэдэй тодорхойлһоной ёһоор республикын ямаршье зонодо минеральна үтэгжүүлгые зүбөөр хэрэглээд байгаа һаа, тараанай ургасые гектарай 2,9—5,6 центнер хүрэтэр дээшэлүүлхэ арга бии. Теэд үнэндөө тиимэ ургаса абтанагүй. Ажахынууд нилээд ехэ мүнгэ зөөри гаргашалжа, гүрэнһөө үтэгжүүлгэ худалдажа абана. Теэд тэрэнь ашаяа гүйсэд харюулнагүй. Үтэгжүүлгые зөөхэ, зүбөөр хадагалха, хэрэглэхэ, ургасые дээшэлүүлхэ тушаа «Сельхозхимия» нэгэдэлэй организацинууд өөһэдынгөө бодото үүргые дүүргэнэгүй.

Уһалагдадаг, намагһаа хатаагдаһан газарые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэжэ, тэндэһээ орооһо тараа болон бусад ургамалнуудые, үбһэ тэжээл элбэгээр абаха аргатай. Энээниие түрүү ажахынуудай жэшээ гэршэлэн харуулна. Нёдондо Хяагтын, Бэшүүрэй, Улаан-Үдын, Мухар-Шэбэрэй, Зэдын районуудай олохон ажахынууд уһалагдадаг газарһаа гектарай 20 гаран центнер тараа, 200 гаран центнер кукурузын ногоо, мүн горитой овощ ургуулжа абаа. Хяагтын районой «Родина», Мухар-Шэбэрэй районой Заганский, Улаан-Үдын районой «Авангард», «Дружба», Бэшүүрэй районой Калининай нэрэмжэтэ колхозууд, Баргажанай районой Бодоной, Хориин районой Хасууртайн, Загарайн районой Хүрбын ОПХ гэхэ мэтэ ажахынууд сабшалангай гектар бүриһөө 35—45 центнер хүрэтэр үбһэ жэл бүхэндэ хуряана.

Гэбэшье олохон ажахынуудта уһалагдадаг газарһаа өөдтэй ургаса абтанагүй. Тэндэ ургамалнуудые тарижа ургуулха агротехникэ сахигданагүй, тэрэ газарынь эзэдтэй болгогдоогүй байха юм. Хүсэ ехэтэй «Фрегат», «Днепр», «Волжанка» гэхэ мэтэ уһалууриин оньһон түхеэрэлгэнүүд, уһалууриин инженерна түхеэрэлгэтэй һубаг ханаабуудшье дүүрэн хүсэндөө хүдэлгэгдэнэгүй. Нёдондо Хурамхаанай, Ехэ-Нугын, «Бестужевский» совхозуудта «Фрегат» түхеэрэлгэнүүдэй олонхинь оройдоошье хүдэлгэгдөөгүй. Бэшүүрэй, Хёлгын, Анаагай, Хүйтэн-Булагай уһалууриин хүсэтэ түхеэрэлгэнүүд тон муугаар ашаглагдана.

Мелиорациин болон уһанай ажахын министерствын, мүн ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдшье КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленумэй шиидхэбэриин эрилтэнүүдтэй зохилдуулан ажалаа шэнээр табиха, уһалагдадаг газарһаа ашаг үрэ ехээр абаха тушаа бүхы хүсэеэ хамтадхан элсүүлхэ талаар бодото оролдолго гарганагүй.

«Сельхозхимия» нэгэдэл, «Бурводстрой» управлени, районуудай агропромышленна нэгэдэлнүүд, колхоз, совхозууд газарай хүрьһые үндэһөөрнь һайжаруулха, культуртехническэ хүдэлмэри хэхэ даабарияа хангалтагүй муугаар дүүргэнэ. Үрэжэл муутай дэрэһээл жэл бүхэндэ 80 мянган гектар сабшалангай ногоон сабшагдангүй үлэнэ.

Сагай уларил таарамжатай һайн байха гэжэ найдахын аргагүй. Газараа үндэһөөрнь һайжаруулжа, саг соонь уһалжа, үтэгжүүлгэ оруулжа, бултыень найдамтай һайн эзэдтэй болгожо, тэндэһээ үбһэ ногооной, тэжээлэй ургамалнуудай, хартаабхын, овощой үндэр баян ургаса абахын тула мүнөөнһөө бүхы хэрэгтэй юумэ хэхэ шухала.

Ажахы бүхэндэ эрхим һайн шанартай тэжээл бэлэдхэхэ, илангаяа силосэй ургамалнуудые холижо тараад, түрүү технологиин ёһоор бэлэдхэжэ, хадагалжа, шанарыень һайн, протеин элбэгтэй болгохо хэмжээ абаха саг ерээ. Эрхим шанартай тэжээл эдихэдээ мал ашаг шэмээ эрид дээшэлүүлхэ байна гэжэ элидхэлшэ онсолон тэмдэглэнэ.

Экономикые бэхижүүлхэ, үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ машина, техникые бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаха гээшэ ехэхэн удха шанартай. Гэбэшье колхоз, совхозуудта үнгэрһэн жэлдэ трактор оухэнөөр үдэрэй оройдоол 6 гектарай хэмжээнэй ажал хэгдээ. Түнхэнэй, Баунтын, Баргажанай, Бэшүүрэй, Загарайн, Хурамхаанай районуудта тэрэнь бүришье бага байгаа. Хүдөөдэ байһан тон ехэ техническэ хүсые гүйсэдөөр, үрэ ехэтэйгээр ашаглахын тула Госкомсельхозтехникэ ажахынуудтай хамта бүхы хэрэгтэй юумэ хэхэ болоно.

Мүнөө һаалиин бүхы малай хахадынь шахуу тусхай томо комплекснуудта байлгагдана. Мүн гахайнууд, шахамал мал, тугал, буруунууд баһал һайн түхеэрэлгэнүүдтэй байрада оруулагданхай. Айхабтар ехэ мүнгэ зөөриин гаргашалагдажа, үнэтэй сэнтэйгээр баригдаһан эдэ комплекснууд дүүрэн хүсэндөө хэрэглэгдэнэгүй, тэндэхи оньһон түхеэрэлгэнүүдынь муугаар ашаглагдана. Тиимэһээ абтаһан продукцинь хэмһээ ехэ гаргашатай болоно. Ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд шэнэ фермэ бариха, түрүү технологи нэбтэрүүлхэ тухай гоё гоёор хөөрэлдэдэг аад, тэндэ бодото ажал эмхидхэхэ, тэндэхи малые һайн шанартай үбһэ тэжээлээр хангаха, комплекснуудта хүдэлхэ хүнүүдые бэлдэхэ, малай үүлтэр һайжаруулха хэмжээнүүдые абаха тушаа бодото оролдолго гарганагүй. Илангаяа үнеэд болгогдохо эмэ хашараг, гунжадые түлжүүлдэг Ивалгын комплексдо, Хяагтын-Адагай гахайн, хурьгадые шахаха Зэдын комплекснуудта тиимэ байдал үзэгдэнэ.

Һү үйлэдбэрилгэдэ поточно-цеховой технологи нэбтэрүүлхэ, тусхай ажахынуудта мал, гахай, хонидые шахаха арга хэрэглэхэ гээшэ алишье талаараа ашагтайнь мэдээжэ. Энээнэй ашаар ажалай бүтээсэ дээшэлүүлэгдэнэ, продукциин өөрынь үнэ сэн хямдаруулагдана. Гэбэшье РАПО-гой соведүүд хүдөө ажахын органуудай, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд экономикын гол асуудалнуудта анхаралаа хүсэд хандуулнагүй. Хуушанайнгаа гуримаар, бэеэ ехэ зобоонгүйгөөр, һанаа амархан хүдэлхэ һэдэлгэ гаргадаг. Зарим ажахынууд ямаршье бэлэдхэлгүйгөөр шэнэ технологи нэбтэрүүлжэ, эхилээд, тэрэнээ хүсэндэнь хүргэнгүй орхижорхидог.

(Үргэлжэлынь 2-дохи нюурта).

РЕСПУБЛИКАНСКА ЭКОНОМИЧЕСКА ЗҮБЛӨӨН

АГРОПРОМЫШЛЕННА КОМПЛЕКСЫН АШАГ ҮРЫЕ ДЭЭШЭЛҮҮ

(Түгэсхэл. Эхинииинь 1-дэхи нюурта).

Үнеэд, эхэ хонидой олоороо hубайруулагдаhанhаа боложо, адууhа малай тоо толгой олошорногүй. Гансахан нёдондо үнеэдэй hубайрhанhаа боложо, 20,7 миллион түхэригэй, эхэ хонидой олонойнь хурьга үгөөгүй дээрэhээ 5,1 миллион түхэригэй продукци дутуу абтаа. Эдэ тоонууд тухай hайса бодожо үзэхөөр болоо. Фермэ, бригадануудта эхэ малай хэр саг соогоо урэжүүлэгдэhэнииe хэншье хинадаг, харадаггүй. Олохон ушарта техник-урэжүүлэгшэд hэлгэгдэнэ.

Эдэ бүгэдые усадхахын түлөө яаралтай хэмжээ абаха шухала. Республика дотор жэл бүхэндэ 100 мянган хурьгад дутуу абтана. Байгша оной апрелиин 10-най мэдээгээр 131 мянган хурьган дутуу абтаад байна гэхэ гү, али урэжүүлэгдэhэн хонидойнь 17,1 процентнь түл үгөөгүй. Яруунын, Загарайн, Хурамхаанай, Түнхэнэй, Хэжэнгын районуудта бүхы хонидойнь 20 гаран процент hубайраа. Үнэндөө хонид иимэ олоороо hубайрха ёhогүй гэжэ мэргэжэлтэ бүхэн мэдэхэ. Иигээд ерэхэдээ, хонин hүрэг үсхэбэрилгын технологиин бүдүүлигээр хазагайруулагдадаг, урэжүүлгын хүдэлмэриин хангалтагүй муугаар эмхидхэгдэдэг, худал хуурмаг тоо мэдээнэй хүргэгдэдэг, хурьгадай гарзалhаниинь нюугдадаг байhаниинь эндэhээ харагдана.

Адууhа мал олоороо гарзалуулагдажа, ажахынуудта ехэхэн гарза хохидол ушаруулагдана. Нёдондо малай гарзалhанhаа боложо, 12,8 мянган тонно мяхан дутуу абтаа гэхэ гү, али энэнь 21,3 миллион түхэригэй гарза болоно. Энээнэй шалтагааниинь юуб гэхэдэ, зарим хүнүүдэй ажалдаа харюусалгагүйгөөр хандадагhаа болоно. Жэшээнь, Яруунын районой Нарhатын совхоздо нёдондо үбhэ тэжээлэй яhала бии байбашье 567 үхэр, 6170 хонин гарзалhан байна.

Жэжэ, шэгнүүр багатай туранхай мал тушааhанhаа, муу шанартай продукци худалдаhанhаа ажахынууд баhал ехэ гарзада ородог. Үнгэрhэн жэлдэ республика дотор гүрэндэ худалдагдаhан бүхы үхэрнүүдэй 24 процентнь, хонидой 49 процентнь жэжэ, шэгнүүр багатай, туранхай байгаа.

hүүлэй жэлнүүдтэ гүрэндэ худалдагдаhан hүнэй шанар зарим тэды дээшэлээ. Илангаяа Хориин, Түнхэнэй, Бэшүүрэй, Мухар-Шэбэрэй районууд бүхы hүнэйнгөө 84—83 процентыень нэгэдэхи сортоор худалдана. Үнгэрhэн жэлдэ hүеэ нэгэдэхи сортоор худалдаhанай ашаар колхоз, совхозууд 453 мянган түхэригэй нэмэлтэ түлөөhэ абаа. Гэбэшье Баргажанай, Хурамхаанай, Загарайн, Захааминай районуудай ажахынууд нэгэдэхи сортын hү тон бага тушаана.

Хүсэд шахагдаа, таргалуулагдаагүй мал тушаахада, муу шанартай продукци худалдахада, ажахынуудта тон ехэ гарза хохидол ушаруулагдана. Нёдондо муу шанартай мяха, hү, нооho худалдаhанhаа боложо, колхоз, совхозууд 7 миллион 785 мянган түхэригэй сэбэр ашаг олзоёо алдаа.

Гэхэтэй хамта бэлэдхэлэй организацинуудай зүгhөө ажахынуудай худалдаhан продукциинь түлөө нэмэжэ түлэхэ гүримые хазагайруулха ушар баhал үзэгдэнэ. Хилээмэ, талханай продуктнуудай управлени шубуунай фабрикануудта муу шанартай холимол тэжээл үгэжэ, хэлсээнэйнгээ уялгые дүүргэнэгүй. Тэрээнhээнь уламжалан, фабриканууд нилээд ехэ продукци дутуу абана. hүнэй болон мяханай промышленностиин предприятинууд hү, мал тушаажа абахадаа, продукциин шанарые буруугаар тодорхойлно, сэнгыень дутуу түлэнэ.

Эдэ бүгэдэтэй саашадаа эбсэжэ болохогүй. Энээн тушаа республикын агропромышленна нэгэдэл тодорхой хэмжээ абаха, бүхы асуудалнуудые зүб тээшэнь шиидхэхэ ёhотой.

Эдеэ хоолой зүйлнүүдэй худалдан абалгын сэнгые дээшэлүүлжэ, ашаг олзо багаар абадаг, гарзатадаг ажахынуудта нэмэлтэ түлөөhэ үгэжэ, гүрэмнай колхоз, совхозуудта ехэхэн туhаламжа хүргөө гээшэ. Теэд иимэ эрхэ байдалдашье олохон ажахынууд гарза хохидолhоо гараагүй байха юм.

Ажахын тоосоое ёhо тэдысэ хэрэглэдэг, бүхы юумэндээ эзэн бусаар, hаланаар хандадаг, экономическа хүдэлмэриие hулаар табиhан, алмалта, арьбалалта хэхэ гүримые сахидаггүй дээрэhээл зарим ажахынууд иимэ ехэ гарза хохидолдо ороно.

Үбhэ тэжээл ходо дуталдадаг гэжэ байбашье, ажахынууд мал ажалай продукциин центнер бүхэндэ нормоhоонь hураггүй ехэ үбhэ тэжээл гаргашална. Энэнь тэжээл буйлуулха, шанаржуулха хүдэлмэриин хангалтагүй муугаар табигдаhанhаа болоно. Илангаяа малай тэжээлые хубаарилжа үгэхэ хүдэлмэри ёhоор оньhожоруулагданагүй гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

Хүдөө ажахыда үйлэдбэриин бүтээсэ үшөөл бага байhаар. Нёдондо колхозуудта хүдэлhэн хүн бүхэндэ 3564 түхэригэй, совхозуудта —3273 түхэригэй продукци абтаа. Энээниие тон бага гэжэ тоолохо хэрэгтэй.

Ажахые эрхилэлгын, хүтэлбэрилгын ямараар табигдаhанhаа экономическа үрэ дүнгүүдэй сүм дулдыдадагынь мэдээжэ. Зэдын районой Оёорой совхоздо абтаhан тарьяанай центнер бүхэнэй өөрынь үнэ сэнгэй 8 түхэригтэ, hүнэйнь—34, үхэрэй мяханай — 153 түхэригтэ болоходонь, тэдэнэй хүршэ «Мир» колхоздо бүхы продукциинь өөрынь үнэ сэн тэрээнhээ хоёр дахин үнэтэй болоо. Бэшүүрэй районой XXI партсъездын нэрэмжэтэ, «Рассвет» колхозуудта баhал тон иимэ байдал үзэгдэнэ.

Олохон ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд үйлэдбэриие ашаг үрэтэйгөөр эрхилхэ, ажалай бүтээсэ болон түлөөhэн хоёрые зүбөөр тэнсүүлжэ тогтоохо, hомологдоhон мүнгэ зөөриhөө ашаг үрэ горитой абаха, зүбөөр хэрэглэхэ, продукциин шанарые hайжаруулха гэхэ мэтэ экономическа онол аргануудые хүсэд хэрэглэжэ шаданагүй. Тэдэнэр имагтал гүрэнhөө уриhаар, зээлеэр мүнгэ зөөри абажа, бүхы гаргашаяа бүглэхэ гэжэ оролдодог.

Нёдондо колхоз, совхозуудай бригада, фермэ, звенонуудай 92 процентнь ажахын тоосооной гүримаар хүдэлөө. Мүн тэдэнэй 37 процентнь тоосооной чековэ гүрим хэрэглээ. Жэшээнь, Бэшүүрэй районой «Победа», Сэлэнгын районой XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозууд, Зэдын районой Оёорой совхоз бүхы hалбаринуудтаа чековэ гүрим хэрэглэнэ. Тиигэжэ эдэ ажахынууд ашаг олзо горитой оруулна. Гэхэтэй хамта ажахын тоосоо нэбтэрүүлхэ, чековэ гүримаар тоосоо хэдэг болохо тушаа Яруунын, Хэжэнгын, Хурамхаанай, Баргажанай районой ажахынууд мүнөө хүрэтэр өөдтэй юумэ хэнэгүй. Эдэ районуудай зарим ажахынууд ажахын тоосоо нэбтэрүүлхэhээ байтагай, фермэ, бригадануудтаа үйлэдбэриин даабари, гаргашын лимидшье хүсэд табидаггүй, тэрэнэйнгээ хойноhоо хиналташье тогтоодоггүй байха юм.

Колхоз, совхозуудта байгуулагдаhан үйлэдбэриин ехэ хүсэ, арга боломжые дүүрэнээр ашаглаха хэрэг түбхын түрүүн хүнүүдэй оролдолгоhоо, тэдэнэй эдэбхи үүсхэлhээ дулдыдадаг гээшэ. Тиимэhээ хүнүүдэй өөрынгөө урдахи зорилгые hайн мэдэжэ, эсэстээ ямар түлөөhэ абахаяа тодоор ойлгоод, эрхим үрэ дүн туйлахын түлөө тэмсэхээр ажалыень эмхидхэхэ шухала болонхой. Эндэ хамтын подряд гол үүргэ дүүргэхэ байна.

Үнгэрhэн жэлдэ колхоз, совхозуудта 694 оньhожоруулагдаhан тарьяан ажалай бригада, звенонууд хамтын подрядай гүримаар хүдэлөө. Энэ хэрэгтэ түрүүнhээ бодомжотойгоор хандажа, бүхы талаhаань hайса бэлэдхэн, тодорхой тоолбори хэhэн, үйлэдбэриин даабариие, түлөөhыень тодоор табижа үгэhэн, бүхы хэрэгтэй машина, техникээр хангаhан газарта hайн үрэ дүнгүүд туйлагдаа. Тэдэ бригада, звенонууд үндэр баян ургаса ургуулhан, зөөри хэрэгсэлшье алмаhан байха юм.

Мүнөө тарьяан ажалые бүхыдэнь, мүн луговодуудай болон хонишодой бригадануудые, мал шахалгын звенонуудые хуу хамтын подрядта оруулха, hаалиин фермэнүүдтэшье аргатай сооньбаhал эмхидхэлэй шэнэ гүрим хэрэглэхэ саг ерээ.

Агропромышленна нэгэдэлнүүдэй эрхэ, харюусалга, үүргэнь мүнөө тон ехэ болонхой. Тэдэнэр ажалай эмхидхэлэй шэнэ онол арга, түрүү технологи нэбтэрүүлхэ, хүдөөдэ ажахынууд болон предприятинуудай хоорондохи харилсаа, экономическа холбоо бэхижүүлхэ уялгатай. Гэбэшье энэ талаар олохон нэгэдэлнүүд эдэбхи багатайгаар хүдэлнэ, өөhэдынгөө эрхые гүйсэд хэрэглэнэгүй, «Сельхозхимия», «Сельхозтехника» нэгэдэлнүүд, «Мелиорациин болон уhанай ажахын министерство, «Бурятплодоовощхоз», «Бурятмясопром», «Бурятмолокопром» нэгэдэлнүүд ажалаа шэнэ эрхэ байдалда тааруулан хубилгажа үшөө шадаадүй. Жэшээнь, Госкомсельхозтехникэ нэгэдэл трактор, машина заhабарилhанай, техническэ харууhа хэhэнэй түлөө ажахынуудhаа мүнгэ нэхэжэ абахадаа бэрхэ аад, заhабарилгынгаа шанарые ёhоор hайжаруулнагүй гэжэ элидхэл дотор заагдаа.

«Бурятэнерго», мүн бэлэдхэлэй органуудай предприятинууд, агрохимиин албан хангалтагүй муугаар хүдэлнэ гэжэ гомдол үсөөн бэшэ ороно. Госкомсельхозтехникэ мал ажалай хүндэ хүдэлмэриие комплексноор оньhожоруулха, тэндэхи оньhон түхеэрэлгэнүүдые харууhалха уялгаяа хангалтагүйгөөр дүүргэнэ. Мүнөө эбэртэ бодо малай бүхы фермэнүүдэй оройдоол 19 процентдэнь, hаалиин фермэнүүдэй— 32, гахайн — 60, шубуу үсхэбэрилгын ажалай — 65 процентнь лэ оньhожоруулагданхай.

Хүдөө ажахые материально-техническэ талаар хангалга, колхоз, совхозуудай ашаае транспортаар зөөхэ, колхоз, совхозууд болон бэлэдхэлэй организацинуудай хоорондохи харилсаае сэхэ, тодо hонор болгохо хэрэгтэ дутагдалнууд бии байhаар. «Бурятплодоовощхоз» овощ болон хартаабха хадагалха байрануудые удаанаар бодхооно, тэрэнhээ боложо, нилээд ехэ продукци гутаагдажа хаягдана.

Хүдөөгэй үйлэдбэриие шэнэ гүримаар эмхидхэхэ, тэндэ эрдэм, наукын, түрүү технологиин туйлалтануудые нэбтэрүүлхэ талаар научна эмхи зургаанууд, нэн түрүүн Буряадай хүдөө ажахын эрдэмшэнжэлгын институт колхоз, совхозуудта ехэ туhаламжа хүргэхэ зэргэтэй. Илангаяа мал ажалда эрдэм наукын туйлалтануудые үргэнөөр хэрэглэхэ, ажахын тоосоо, хүдэлмэриин эмхидхэл болон түлөөhые гүримшүүлхэ тушаа эрдэмтэд илангаяа ехэ юумэ хэхэ аргатай.

Мүнөө колхоз, совхозуудай, районуудай хүдөө ажахын организацинуудта бүхы дээрэ муу бэшэ бэлэдхэлтэй, шадабаритайшье хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд хүдэлдэг болоо. Гэбэшье эндэ баhал ехэхэн дутагдалнууд бии. Ажал хэрэг дээрэ шалгагдаагүй, дайралдаhан лэ хүнүүдые хүтэлбэрилхы тушаалда томилхо ушар үзэгдэhөөр. Энээнhээ боложо, хүтэлбэрилэгшэд олоороо hэлгэгдэнэ. hүүлэй гурбан жэлдэ гансахан совхозуудай директорнэрэй, колхозуудай түрүүлэгшэнэрэй 41 процентнь hэлгэгдээ. Тэдэнэй зариманиинь хүдэлжэ шадаагүй, элдэб алдуу, гэмэ зэмэ гаргаhан дээрэhээ тушаалhаа болюулагдаhан байна. Бэшүүрэй, Зэдын, Загарайн, Яруунын, Мухар-Шэбэрэй, Хэжэнгын районуудта хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд олоороо hэлгэгдээ.

Саашадаа хүтэлбэрилхы харюусалгатай тушаалда хүнүүдые томилходоо, гансахан анкетыень хараха бэшэ, харин ажалайнь шадабари, эдэбхи үүсхэл, хэрэгээ hайн мэдэдэгыень харалсажа, эмхидхэхы эгээл шадабаритай, үнэн шударгы хүнүүдые дэбжүүлхэ ёhотойбди гэжэ нүхэр Албашеев хэлэнэ.

Республикын ажахынуудта мүнөө 1290 дунда шатын хүтэлбэрилэгшэд хүдэлнэ. Тэдэнэй 199 хүниинь дээдэ, 484 хүниинь тусхай дунда эрдэмтэй мэргэжэлтэд. Арбан районуудта бүхы мэргэжэлтэдэйнь 70 процент отделениинүүдые эрхилэгшэдээр ажалладаг. Кабанскын, Захааминай, Хяагтын районуудта тракторна бригадануудые яhала hайн бэлэдхэлтэй мэргэжэлтэд хүтэлбэрилнэ. Гэбэшье дунда шатын хүтэлбэрилхы кадрнуудые hайнаар шэлэн табиха, тэдэндэ анхарал хандуулха хэрэгтэ дутуу дунда юумэн үсөөн бэшэ. Мүнөө ажалай эмхидхэлэй түрүү арга — хамтын подряд, шэнэ технологи нэбтэрүүлхэ зорилгын табигдажа байхада, бригада, фермэнүүдые хүтэлбэрилхөөр мэргэжэлтэдые томилхо гээшэ ехэхэн удха шанартай.

hүүлэй жэлнүүдтэ хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдэй hуудал байдалые, салин хүлhые hайжаруулха талаар ехэ юумэн хэгдэнэ. Мүнөө тэдэнэр энээниие өөhэдынгөө ажалаар харюулха, дааhан хэрэгтээ харюусалга ехэтэйгээр, эдэбхитэйгээр худэлх
лоно.

Эхин партийн
нуудай урда
харюусалгатай
бигдана. Тэдэ
ажалhаа колхоз
нэй үйлэдбэри
ехээр дулдыда
дашарамдуулан
комууд, район
гөө ажахынууд
организацинууда
жаруулха,
онол аргые на
мунист бүхэнэй
рюусалгые дээ
саг үргэлжэ
дуулха болоно.
зүблөөе шада
жэ, бүхы асууд
ра дээрэнь ошо
ажахынуудта са
жа байха эрх
Мүнөө үйлэдбэ
тив бүхэндэ ёh
тэй, бэе бэедэ
тэй, хамаг юу
салгатай эрхэ б
хо гээшэ тон
Малай үбэлжэ
түгэсхэхэ, абтаа
х ›ьгадые гарз
гөөр түлжүүлхэ
бури hү ехээр
тэмсэхэ гээшэ
зорилгонуудай
Тэрэшэлэн хаб
гада хүдэлхэ б
эдэ үдэрнүүдтэ
гожо, холбожо
гада, звенонууд
ридхэхэ, тоhо т
хүрэхөөр зөөжэ
хүрэнгөөз тарил
хүргэхэ ёhотой
КПСС-эй XXVI
тиин ЦК-гай уда
мүүдэй шиид
бэелүүлхын түлөө
ноймнай хүдөө
хамаг хүсөөз улы
1984 ондо абаhа
уялгануудаа, гүр
амжалтатайгаар
вет арадай ажах
шадань hайжару
рилгодо өөhэдык
оруулха байhани
гэжэ нүхэр Алб
хэлэйнгээ түгэсх

ЭЛИДХЭЛ ТУШАА ҮГЭ ХЭЛЭЛГЭ

Агропромышленна комплексын асуудалнуудаар Бүхэсоюзна экономическа зүблөөнэй материалнуудтай манай районой ажалшад ехэ hонирхолтойгоор танилсана, — гэжэ КПСС-эй Хяагтын райкомой нэгэдэхи секретарь **К. Д. Лубсандоржиев** тэмдэглэбэ.

hүүлэй жэлнүүдтэ районой ажахынуудта тарялан элдүүрилгын зональна системэ нэбтэрүүлхэ, газарай бүридэл нарижуулха, үрэ ехэтэй севооборот хэрэглэхэ талаар горитой ажал ябуулагдаа. Паар дахалха хэрэгтэ анхарал ехээр хандуулагдаа. Мүнөө сэбэр паар бүхы тарялангай талмайн 24 процентыень эзэлдэг юм. Мүн хүрьhэ хамгаалгын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдадаг болонхой, органическа болон минеральна үтэгжүүлгэ үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Энээнэй ашаар 1983 ондо районой ажалшад хүдөө ажахын продуктнуудые худалдаха түсэб даабаринуудаа амжалтатайгаар дүүргэлэн байна.

hүүлэй үедэ экономическа албан hайжаруулагдаа. «Пограничный» совхоздо, «Дружба» колхоздо болон бусад ажахынуудта чековэ системэ нэбтэрүүлэгдэнхэй. Иигэжэ 1983 ондо районой ажахынууд 8,6 миллион түхэриг сэбэр олзотой гараhан байна. Ажалай бүтээсэ 14,3 процентээр дээшэлhэн байха юм.

Гэхэтэй хамта, ябуулагдажа байгаа экономическа хүдэлмэри мүнөөнэй эрилтэдэ хүрэнэгүй. Үнгэрэгшэ жэлдэ хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгын гаргашанууд түсэбөөр хараалагдаhанhаа 2 миллион түхэригөөр үлүүлээ.

1984 ондо хамтын подрядай гүримаар хүдэлдэг бригадануудай хүсөөр ороohото ургамалнуудай таригдаха газарай 90 процентнь, кукурузын, овощой эзэлхэ бүхы талмай элдүүрилэгдэхэ юм. Иимэл гүримаар луговодуудай 83 звено хүдэлнэ.

Хяагтын РАПО өөрынгөө ажалай эмхидхэлые hайжаруулжа байнхай. Хүдөө ажахын үйлэдбэридэ хабаатай асуудалнуудые түргөөр шиидхэдэг, болоо. Тиигэбэшье хүдөө ажахытай харилсаа холбоотой предприятинуудай, эмхи зургаануудай хүдэлмэриие нэгэн шэглэлтэйгээр хүтэлбэрилхэ хэрэгтэнь дутуу дунданууд үшөөл бии. Районой «Сельхозтехника» нэгэдэлэйхид малай фермэнүүд дээрэхи оньhон түхеэрэлгэнүүдые, элдэб техникэ, машина заhабарилхадаа, үнэ сэнгыень өөhэдынгөө дураар дээшэлүүлжэрхидэг байна. Мүн заhабарилагдажа байhан хэдэн трактор ажахынуудта мүнөөшье хүрэтэр бусаагдаагүй ушар үзэгдэнэ. Ехэ-Хүдэриин, Харанхын таряа тушаалгын пунктнуудые шэнэдхэн заhабарилха, оньhожоруулха саг ерэнхэй.

Бэшүүрэй районой Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой директор **Ф. Е. Ефимов** коллективэйнгээ урда табигдаhан зорилгонуудые бэелүүлхын түлөө ябуулагдажа байhан ажал хэрэгүүд тухай хөөрэбэ. Совхозой хүдэлмэрилэгшэд XI табан жэлэй түрүүшын гурбан жэлэй түсэб амжалтатайгаар дүүргэжэ шадаа. Эдэ жэлнүүдтэ үбhэн, сенаж, витаминтай ногооной гурил, түмhэтэ ургамалнууд болон хартаабха нөөсэлхэ даабаринуудай бэелүүлэгдэжэ, ниитын малда элбэг хүрэхэ тэжээл бэлэдхэгдэhэн дээрэhээ гүрэндэ мяха, худалдаха гурбан жэлэй түсэб—105,8, hү—117, нооho—101,8 процент дүүргэгдээ. Социально-экономическа хүгжэлтые хангаха, материальна урмашуулгын талаар хэрэглэгдэхэ фонднууд ехэ болгогдобо.

Нёдондо жэлдэ 14 звено хамтын подрядай гүримаар хүдэлөө юм. Эндэ хүдэлhэн хүн бүхэнэй ажалай бүтээсэ дээшэлжэ, абтаhан продукциин өөрынь үнэ сэн хямдараа. Мүнөө жэлдэ 15 звено бригадна гүримда оруулагдажа, тэдэндэ тарялангай газар, техникэ болон хэрэгтэй бусад зүйлнүүд үгтэнхэй, звеногой коллективууд ба совхозой дирекциин хоорондо хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилхэ талаар хэлсээ баталагданхай.

Районой агропромышленна нэгэдэлэй хүдэлмэри мүнөөнэй эрилтэдэ үшөөл хүрэнэгүй. Эндэхи мэргэжэлтэд үйлэдбэритэй нягта холбоо байгуулжа шаданагүй, мүн ехэнхидээ саарhан ажалда дарагдашана. Агропромышленна комплексдо хабаатай эмхи зургаануудай хоорондохи харилсаа холбоон үшөөл hула. Районой «Сельхозтехника» нэгэдэл тракторнуудые болон хүдөө ажахын машинануудые бусад техникые муугаар заhабарилна. Гадна, заhабарилга тон үнэтэйгөөр хэгдэнэ. Жэшээнь, «ДТ» түхэлэй тракторай заhабарилга 1368 түхэригтэ хүрэнэ гэхэ гү, али энэ тракторай түрүүшын сэнгэй 38 процентнь болоно. Харин түсэбэй ёhоор тракторай заhабарилга өөрынь сэнгэй 6 процентhээ дээгүүр байха ёhотой ха юм. Мүн тиимэл ушар К-700 түхэлэй трактор заhабарилхада ушарна. Энээниие hайса хаража шалгажа үзэхэ хэрэгтэй.

Сэлэнгын районой XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой ахамад экономист **С. Г. Санжиева** үгэ абаба.

— Манай колхоз бүри арбадахи табан жэлдэ ажахындаа харилсаа тоосооной чековэ гүрим хэрэглэжэ эхилээ hэн. Энээнэй ашаар продукци үйлэдбэрилгэ хараа байса дээшэлүүлэгдээ, тэрэнэй өөрынь үнэ сэншье зарим тэды хямдаруулагдаа. Хэрбээ 1976 ондо үнеэн бүриhөө 1646 килограмм hүн hаагдаhан hаа, нёдондо тэрэмнай 2190 килограммда хүрэбэ. hү үйлэдбэрилгэдэ тэжээлэй гаргаша хуушан хэмдээ үлэhэн байна. Харин хүнүүд ажалдаа харюусалга ехэтэйгээр хандадаг, бүхы юумэеэ наринаар тоолодог, үлүү гаргаша хэхэгүй гэжэ оролдодог болоо бшуу.

Жэшээнь, луговод **Д. Бадмаевай** звено нёдондо сабшалангай гектар бүриhөө 44 центнер үбhэ абажа, тэрэнээ хүряахадаа урдань 40 гаран хүниие хабаадуулдаг байhан hаа, оройдоол 20 хүнэй хүсөөр бүхы үбhөө абаа. Нүхэр Гылыковэй хүтэлбэридэг тракторна бригада нёдондо тарялангай гектар бүриhөө 21 центнер ургаса абажа, хүн бүхэниинь жэл соо 8 мянган түхэригэй продукци үйлэдбэрилөө, — гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Хүнүүдэй дунда экономическа hуралсалые hайнаар эмхидхэхэ, үйлэдбэриин дүнгүүдые наринаар шэнжэлжэ, дутуу дунданууды саг соонь элирүүлхэ, хэрэглэгдээгүй арга боломжонуудые тодоруулха гээшэ чековэ гүрим болон ажахын тоосоо нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ шиидхэхы удха шанартай гэжэ эндэхид тоолоно. Үнгэрhэн жэлдэ колхоз 480 мянган түхэригэй сэбэр олзо оруулаа, бүхы продукциин өөрынь үнэ сэнгыешье хараа байса хямдаруулаа.

Байгша ондо колхозой ажалшад, малшад тарялангай гектар бүриhөө 15 центнерhээ бага бэшэ ургаса абажа, бүхыдэнь 100 мянган центнер таряа суглуулха, үнеэн бүхэнhөө дунда зэргээр 2200 центнерhээ бага бэшэ hү hаажа, 1500 центнер сагаан эдеэ түсэбhөө гадуур худалдаха, хонин бүриhөө 3,8 килограмм нооho хайшалха байна. Тиигэжэ ажалай бүтээсые түсэбhөө гадуур 1 процентээр дээшэлүүлээд, продукциин өөрынь үнэ сэнгые 0,5 процентээр нэмэжэ хямдаруулан, бүхыдэнь 52 мянган түхэригэй ашаг олзо оруулха зорилготой.

Хүдөөдэхи экономическа хүдэлмэриие мүнөөнэй эрилтэдэ таарахаар табиха, хамтын подряд гэхэ гү, али ажахын тоосоо нэбтэрүүлжэ, эдеэ хоолой зүйлнүүдые ехээр, гаргаша багатайгаар абаха, колхоз, совхозуудые сэбэр олзо ехэтэй, экономикынгоо талаар хүсэтэй болгохо гээшэ гол зорилго гэжэ Зэдын районой «Коммунизм» колхозой түрүүлэгшэ **П. К. Амагыров** тэмдэглээ.

— Гэбэшье манай ажахы сагай уларилай болон байгаалиин талаар орёо бэрхэтэй эрхэ байдалда байна. Жэл бүри ган гасуурта дайрагдажа, үбhэ тэжээлээр, ороohо тарягаар дуталдана, ехэхэн бэрхэшээлдэ оронобди. Газар уhалха гэхэдэ, эндэхи гол горход, худагуудшье ехэнхидээ шэргэшоо. Иимэ эрхэ байдалда малаа тэжээлээр хангахын тула ехэхэн үлүү хүсэ гаргаха, гаргаша хэхэ баатай болонобди. Энээнтэй хамта манай мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэдэй ажалдашье бага бэшэ дутагдалнууд бии, — гэжэ нүхэр Амагыров хэлэнэ.

Гүрэнhөө үгтэhэн ехэ туhаламжа, тэдхэмжые зүбөөр хэрэглэжэ, бүхы ажалаа hайжаруулан, үйлэдбэриин экономическа үрэ дүнгүүдээ дээшэлүүлхын тула колхозой ажалшад бага бэшэ оролдолго гаргадаг. Нёдондо ажахын тракторна хоёр бригадын лэ хамтын подрядай гүримаар хүдэлhэн hаань, мүнөө тэдэнhээ гадна, тэжээл үйлэдбэрилгын бригада, хонидой бүхы отаранууд шэнэ гүримаар ажаллажа эхилбэ. Илангаяа ажахын тоосооной даабари зүбөөр табиха, гаргашын лимит, ажалай түлөөhэ гэхэ мэтые hайнаар тодорхойлхо, энэ талаар үнгэрhэн жэлэй алдуунуудые хараада абан, эдэ бүгэдые тон наринаар эмхидхээ, урид ехэ бэлэдхэл хээ. Тэрэшэлэн коллективүүдэй дунда социалис мүрысөө шэнэ гүримаар эмхидхэнэ.

Манай районой колхоз, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, оронойнгоо Эдеэ хоолой программа бэелүүлхэ хэрэгтэ өөрынгөө хубитые ехээр оруулха гэжэ оролдоно, — гээд Мухар-Шэбэрэй РАПО-гой соведэй түрүүлэгшэ **И. П. Осеев** мэдүүлбэ. Үнгэрhэн жэлдэ районой ажахынууд бүхыдөө үйлэдбэрилдэг продукциингаа хэмжээе, 1982 онойхитой сасуулбал, 9 процентээр гэхэ гү, али 27,5 миллион түхэригөөр нэмээжэ шадаhан байха юм. Тиихэдэ ажалай бүтээсэ колхозуудта 8,7 процентээр, совхозуудта—7,8 процентээр дээшэлээ. Районой ажахынууд 1,7 миллион түхэриг сэбэр олзо доходтой гараhан байна.

Гэбэшье, район дотор тарян ба мал ажал эрхилэлгэдэ ехэхэн дутуу дунданууд ушарна. Даалгагдажа үгтэhэн газар тарялан муугаар ашаглагдана. Газар элдүүрилгын зональна системэ удаанаар нэбтэрүүлэгдэжэ, севооборотдой миил 57 процентнь ашаглагданхай. Зарим ажахынуудта паар багаар муугаар хахалагдадаг, үрэhэнэй шанар муутай дээрэhээ hайн ургаса абтанагүй. Хэрбээ район дотор нэгэ центнер ороохо тарья үйлэдбэрилгэдэ дунда зэргээр 6,35 түхэриг гаргашалагдадаг байбал, «Одон», Суулгын совхозуудта нэгэ центнер ороohоной өөрынь үнэ сэн 10—11 түхэригтэ хүрэhэн байха юм.

Колхоз, совхоз бүхэндэ үйлэдбэри саашадань хүгжөөхэ, материальна hайн үндэhэ hуури табигданхай. Малай шэнэ комплекснууд, оньhожоруулгын түхеэрэлгэнүүд болон машина, техникын ниитэ үнэ сэнгhээ ашаглалгын гаргашые тоолоходо, 5 миллион түхэриг болоно. Тиимэhээ эдэ бүхы эд зөөриез hайнаар ашаглажа, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ, үйлэдбэрилэгдэhэн продукциин өөрынь үнэ сэнгые хямдаруулха зорилго табигдана.

Хэрбээ нёдондо жэлдэ тракторно-тарян ажалай бүхы 32 бригадын 16-ниинь хамтын подрядай гүримаар хүдэлhэн hаань, мүнөө жэл 29-ниинь ажаллаха юм. Мүн энэ гүримда овощ ургуулагшадай 15 звено, хартаабхашадай 6 звено, хонишодой 260 бригадын 221-ниинь оруулагданхай.

— Ажахымнай элдүүриин газараар бага, бүхыдөө 13 мянга үлүүтэй гектар тарялан, сабшалан болон бэлшээриин газартай юм. Энээн дээрээ 3870 гаран үхэр, 3100 гаран гахай болон адуу моридые үсхэбэрилнэбди. Тиигэбэшье бүхы hалбаринуудые ажахын тоосоондо оруулжа, хүнүүдэй түлөөhые абаhан продукциинь зэргээр үгэдэг болоод, жэл бүри муу бэшэ үрэ дүнгүүдые туйланабди. Жэшээнь, нёдондо бүхы hалбариhаа хамтадань 1 миллион үлүүтэй түхэригэй сэбэр ашаг олзо оруулаабди, —гэжэ Кабанскын районой Хандалын совхозой ахамад экономист **Е. И. Смородников** хэлэбэ.

— Үнгэрhэн жэлдэ тракторна хоёр бригадамнай хамтын подрядаар хүдэлөө. Дүн гаргахада, Хандалын тракторна бригада тарялангай гектэ бүриhөө 22 центнер ургаса абаhан, Быковско отделениин бригада гектарай 14 центнер таряа хуряаhан байба. Тиигэжэ түрүүшын бригадынхид урид олоhон түлөөhэнэйнгөө түхэриг бүхэндэ 14 мүнгэ нэмэжэ абаа. Гэбэшье эндэ бидэ багахан алдуу гаргаабди. Юуб гэхэдэ, эдэ хоёр бригадын газар урэжэлэйнгөө талаар адли бэшэ юм. Тиимэhээ саашадаа үйлэдбэриин даабари табихадаа, энээниие hайса хаража, коллектив бүхэн хаана ямар эрхэ байдалда хүдэлнэб, ямар арга боломжотойб гэжэ зүбөөр тэнсүүлхэ, түлөөhыень наринаар тодорхойлхо шухала болоно. Бидэ ажахын тоосооной болон харилсан тоосолгын чековэ гүрим хэрэглэхэдээ, энээндэ гансашье мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэдые бэшэ, бүхы hаалишад, гахайшад, механизаторнуудые хабаадуулжа, тэдэнэй hанамжа, дурадхалнуудые хараада абаха, тэрээгээр тааруу түсэб, даабари табиха гэжэ оролдодогбди. Мүн тоо бүридхэлгэ, бухгалтериин хүдэлмэридэ журнально-ордерно гүрим хэрэглэдэг болоhоор үнинэй. Энээнэй ашаар жэлэй дүн гаргаха, тоосоо хэхэ үедэ бригада, звенонууд болон бухгалтериин хоорондохи тоосоон, тоололгодо үлүү ехэ илгаа, ойлгогдоогүй юумэн гарадаггүй, —гэжэ тэрэ тэмдэглэнэ.

— Үнгэрhэн гурбан жэлэй туршада манай нэгэдэл үрэ жэмэсэй, овощой комплекс саашадань хүгжөөжэ, ашаг үрыень улам дээшэлүүлхэ талаар нилээд дүршэлтэй болоhон байна. Улаан-Үдын районой Онохойн, «Пригородный» «Заветы Ильича» совхозууд үрэ жэмэс, овощ ургуулха hалбаряа тусгаар мэргэжүүлhэнэй ашаар огородой ургамалнуудай тарилга үргэдхэжэ, овощой ургаса эрид дээшэлүүлнэ. Эдэ ажахынууд огородой эдеэ худалдахадаа олзо оруулдаг болонхой. Мүнөө тус совхозуудай дүй дүршэл юу харуулнаб гэбэл, ажахынуудай hалбариие тусгаар мэргэжүүлхэдэ, нилээд аша үрэтэй байhыень элирхэйлнэ, — гэжэ «Бурятплодоовощхоз» нэгэдэлэй түрүүлэгшэ **В. В. Матхеев** хэлээ.

Мүнөө ажахы бүхэндэ огородой ургамалнууд гол түлэб уhалагдадаг газарта таригдана. Гэбэшье бүхы колхоз, совхозуудай овощ ургуулагшадай дүнгүүд адли бэшэ байха юм. Хэрбээ Онохойн, «Пригородный», «Заветы Ильича» совхозуудай овощ үйлэдбэрилжэ, жэлдээ 200-hаа 700 мянган түхэриг хүрэтэр олзо оруулжа байхада, «Ильинкинский» совхоз 139 мянган түхэригэй үри шэридэ ороо. Саашадаа овощ ургуулха hалбариин ашаг үрые эрид дээшэлүүлхын тула зохихо хэмжээнүүдые дары абахаар болоо гэhэн тобшолол үгэ хэлэгшэ хэhэн байна.

Республикын Госкомсельхозтехникын түрүүлэгшэ **В. М. Пуховской** үгэ абаа.

— Хамта дээрээ республикадамнай 10 мянган эталонно трактор, 4,3 мянган комбайн, 5,5 мянган автомашина болон хүдөө ажахын бусад техникэ тоологдоно. Тиихэдэ эдэ бүхы техникэ хэрэгтэй хэмжээнhээ 1,6 дахин дээгүүр ха юм, — гэжэ нүхэр В. М. Пуховской тоолоно. — Тиимэhээ мүнөө хүдөөдэ нэгэл шэглэлтэй инженерно албаниие бии болгожо, нэгэл техническэ политика ябуулха шухала. Гадна түрүү онол арга, дүй дүршэл нэбтэрүүлхэ гээшэ онсо удха шанартай.

hүүлэй жэлнүүдтэ малай фермэнүүдые оньhожоруулха талаар горитойхон хүдэлмэри ябуулагдана. Гэхэтэй хамта фермэдэ бүтээгдэдэг ажалай бүхыдөө оньhожоруулагдадаггүйhөө боложо, эндэхи хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай бүтээсэ эрид дээшэлнэгүй. Энэ табан жэлэй дүүрэтэр фермын ажалые бүхыдэнь оньhожоруулха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулагдажа, эбэртэ бодо малай фермэнүүдэй 40 процентнь, hүнэй фермэнүүдэй 50 гаран процентнь хүсэд оньhожоруулагдаха ёhотой. Энэ хэрэгтэ «Сельхозтехника» нэгэдэлэй үйлэдбэриин участогууд онсо анхарал хандуулха юм.

Саашадаа амжалтатайгаар хүдэлхын тула хүдөө ажахытай харилсаатай предприяти, эмхи зургаан бүхэнэй урда табигдаха зорилгонууд ехэ тодорхойгоор онсологдохо шухала. Тиихэдээ колхоз, совхозуудай, мүн районой «Сельхозтехника» нэгэдэлэй арга боломжонуудые гүйсэд хараада абажа, түсэб даабаринууд үгтэхэ ёhотой гэжэ тэрэ хэлэбэ.

— Манай гол продукци — мяха болон мяханай зүйлнүүдые ехээр үйлэдбэрилхэ түсэбөө дүүргэхэ хэрэгтэмнай колхоз, совхозуудhаа адууhа малые саг соонь асаржа тушааха, шэгнүүр ехэтэй тарган мал оруулха гээшэнь шиидхэхы удха шанартай юм. Гэбэшье ажахынууд hүүлэй гурбан жэлдэ үхэр мал саг соонь асаржа тушааха түсэбөө дүүргэнэгүй, — гэжэ «Бурмясопром» нэгэдэлэй генеральна директор **В. С. Мыпзенов** хэлэбэ. — Тиимэ юумын болохогүйн тула мяханай промышленностиин предприятинуудта түүхэй эдэй оруулагдаха түсэбые ажахынуудта бии байhан адууhа малай тоо болон хубаарилгада тааруулха, ямар мал тушаагдахаб, тэрэнhээнь хэды янзын продукци үйлэдбэрилэгдэхэб гэжэ үйлэдбэриин программатай түсэбые таарылдуулан табиха саг ерээ гэжэ тэрэ тэмдэглэнэ.

Мяханай продукци болбосоруулдаг предприяти болон колхоз, совхозуудай хоорондохи экономическа харилсаае нарижуулан hайжаруулха, мяханда тушаагдаха малые саг соонь мяханай комбинадта асарха, тэдэниие харгыдань тураах, муудхаахагүйн тула анхаралаа хандуулха шухала. Мүнөө үхэр малые ажахынуудта байра дээрэнь тушаажа абаад, бэлэдхэлэй организацинуудай тусхай транспортаар тэдэниие зөөдэг болоо hаа, мал саг соогоо мяханай комбинадта оруулагдаха, үлүү гээлтэ хоролго болохогүй байна. Энээнэй ашаар предприятишье жэгдэ hайнаар хүдэлхэ, ажахынуудhаа шанартай түүхэй эд орохо болоно бшуу.

Мүнөө үедэ хүдөө нютагуудта боложо байhан социальна хубилалтанууд тухай асуудалнуудта Хориин РАПО-гой соведэй түрүүлэгшэ **К. А. Урмакшинов** онсо анхарал хандуулhан байна. Тиихэдээ hүүлэй жэлнүүдтэ районой ажахынуудай материальна үндэhэ hууриин бэхижэhые, экономическа албанай нарижуулагдаhаниие гэршэлhэн тоо, баримтанууд дурдагдаа. hүүлэй арбан жэлэй туршада техникын болон электрын элшэ хүсэ хэрэглэлгэ үргэдхэгдөө. 1983 оной дүнгөөр хүдөө ажахын нэгэ хүдэлмэрилэгшэ үйлэдбэридөө 19,1 мориной хүсэ хэрэглэжэ, ажалайнгаа бүтээсые 1,4 дахин дээшэлүүлhэн байна. Мүн хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй, таряашад болон малшадай арга шадабариие, мэргэжэлые дээшэлүүлхэ талаар хэмжээнүүд абтаа.

1983 ондо хамтын подрядай гүримаар тракторно-тарян ажалай 8, тэжээл бэлэдхэлгын 8, луговодуудай 42, овощ ургуулагшадай 7 звено, hү hаалиин 12, эбэртэ бодо малай 7 фермэ, хонишодой бүхы бригаданууд хүдэлөө. «Георгиевский» совхозой Георгиевкын фермын коллективтэ гэшүүн бүхэнэйнь оролдолгоор hү hаали, 1982 онойхитой сасуулбал, hураггүй дээшэлээ. Хэрбээ урзанда жэлдэ үнеэн бүхэнhөө 1310 килограмм hү абтаhан hаа, нёдондо энээнэй хэмжээн 2029 килограммда хүрэhэн байна. hаагдаhан hүнэй өөрынь үнэ сэн хямдараа. Мүн үйлэдбэрилэгдэhэн мяханай өөрынь үнэ сэн доошолhон байха юм. Тиигэжэ 1983 ондо районой ажахынууд 3,2 миллион түхэриг олзо доходтой гараhан байна.

Хориин РАПО-гой совет хүдэлмэрээ hайжаруулха гэжэ оролдоно. Хүдөө ажахытай харилсаатай эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд долоон хоног бүхэндэ сугларжа, ажал хэрэгүүдэйнгээ дүүргэлтые, саашанхи зорилгонуудаа зүбшэдэг. Агропромышленна комплексдо хабаатай 23 предприяти, эмхи зургаанууд энэ жэлэй нэгэдэхи кварталай түсэбтэ даабариие бултадаа дүүргэнхэй.

Улаан-Үдын шубуунай фабрикын директор **Г. П. Тюменцев** коллективэйнгээ ажал тухай хөөрэхэдөө, ямар аргаар олон үндэhэ, шубуунай мяха үйлэдбэрилгые ехэ болгохоб, яажа

үнэ сэнгыень
гэhэн асуудалнуу
Нёдондо фабри
тив 8,5 миллион
продукци гүрэнд
hан байна. Энд
тээсэ хараа ба
тус коллективэй
шэн бүхэн жэл
ган түхэригэй п
гажа шадаа.
Үйлэдбэриеэ ү
ла фабрикын к
өөрынгөө хүсөөр
түхэригэй барилг
на. Холын район
шадые үндэгөөр
рэгтэ ехэ анхара
дана. Жэшээнь,
райондо 10 мянг
риха шубуунай
болгогдоо hэн.
мүнөө 11 хүн х
рэгшэ жэлдэ тэд
ган түхэригэй
оруулhан байха
най фермэ бии
ашаар хурамхаан
гөөр дуталдана
эндэ үшөө нэгэ
байбал, Баргажан
шье ажалшадые
хангаха арга олд
Нүхэр Г. П. Тюм
рикымнай коллект
5—6 мянган гекта
даалгагдаа hаан
ороohо таряа суг
лохо hэмди гэжэ
дээрэ хэлэбэ. Тии
рикын коллектив
хүсөөр 10 мянган
гаса абаха аргатай
hэн гэжэ тэрэ мэд
Буряадай хүдөө
ститудай кафедрын
Ц-Д. Доржиев элид
үгэ хэлэхэдээ, гол
хын тоосооной ашаг
нэ онол арга тухай
Мал ажалда илан
үсхэбэрилгэдэ гэр б
хын тоосооной подр
хэдэ таарамжатай,
хадаа эндэ хонишо
рииe хэhэн хүдэлм
жээгээр, мүн үйлэ
продукциин зэргэ
байна ха юм. Мүнөө
лэнхи ажахынуудта
дой бригадануудай
hые хурьгадай шэгн
лон абтаhан нооhо
гээр түлэнэ.
Саашадаа хонишо
бэри тодорхойлходо
шье шэгнүүрыень
абтаhан хурьгадайн
гойе хараада абал
гэтэй. Малшадай
дай хэhэн ажалай
зүбөөр тодорхойлхо
шадаа горитойхон
туйлагдаха байна
үгэ хэлэгшэ тэмдэг

* * *

Буряадай АССР-эй
стрнүүдэй Соведэй
шын Нэгэдэхи орл
публикын агропром
нэгэдэлэй соведэй
шэ **А. С. Берещинов**
лэхэдээ, хүдөөдэ э
ска хүдэлмэри hайж
талаар гол шухала
нуудта анхаралаа з
Зүблөөнэй түгэсхэл
эй обкомой нэгэдэх
тарь **А. М. Беляков**
гы үгэ хэлээ.
Зүблөөндэ Буряадай
эй Верховно Соведэй
диумэй Түрүүлэгшэ
мёнов, республикы
стрнүүдэй Соведэй
шэ **В. Б. Саганов,**
обкомой секретарь
Лысов, Л. В. Пота
далсаба.

«…АЙ ҮЕЫН ХҮН»
…очерк

ЭЛЭЙ ЭХЭНЭРЭЙ ХУБИ ЗАЯАН

— механизатор hэн. Жэл болоод байхада, түрүүшынь үри Мэлс түрөө. Удаань Чингис. Саяна гараба. «Гансаhаамин газар дүүрэхэнь. Хөөрхэдни, олон лэ болоhой даа», — гэhэн бодолоо үдэр бүхэндэ Егорой эжы бүтүүхэн өөөмэйжэ hуудаг hэн. Нэгэтэ тэрэ хүбүү, бэридээ хандажа:

— Олон боложо магадгүйт. Өөhэдын гэр бариха байгаат, — гэжэ заабаришалба. Эжыгээ хэлээшые хододоо үнэндэ бододог Егор уданшьегүй үмсын гэр бариха медо отолоо hэн. Мүнөө Д. Банзаровай нэрэмжэтэ колхозой түб hууринай томо томо гэрнүүдэй нэгэн Е. Б. Сахияевай гэр байха.

ябрииимнай долоошье дээрэмнай орохонь: Саянамнай баhал эхынгээ намтарые дабтаха гээ юм байна. Арбан класс дүүргэд, хүдэлжэ байhан басаганайнгаа [illegible] хүндэлдэхэ гэжэ [illegible] даа. Харин [illegible] байна» —гэжэ бодохынгоо тэндэ hэмгэн тээшэ эрьежэ:

— Маруся-аа, ши бидэ хоёрой нийлэhээр хорин табан жэл болобо гээшэ. Мүнгэн түрэ гээшыень хээшье hаа болохо hэн. Теэд... Нүхэрни, бү голхороорой даа, зай гү, —гээд дуугайхан hуушаба.

— Үхи хүбүүдэйнгээ айл боложо байхада, юун мүнгэн түрэеэ хэлэбэ гээшэбши. Энэ арбанайш хоёрынь арай гэжэ айл болобо. Саянамнай үшөө хадамда гарахам гэжэ байха. Юрэдөө, ши бидэ хоёройхи нигээд лэ дүүрээ юм ааб даа, — гэжэ Мариянь хөөрэлдөөгөө дүүргэhэн тээшэнь болгоод, — Чингисэйнгээ ерэтэр хонидоо харан байгаарай. Бишни басаганайнгаа заhалай хубсаhа захихаяа Петропавловка ошожо ерэхэмни, — гээд түргэхэн хубсалжа эхилбэ.

Мария Егор хоёрой түрые — колхозойнь комсомол-залуушуулай түрүүшын түрые — үшөөтэйгөөрхин мүнөөшье дулааханаар дурсадаг. Балдан Сахияевай нэрэ нэршүүлжэ ябаhан Егор гэжэ ганса хүбүүнэйнь гэр бүлэ болсходо, нютаг зониинь аргагүй ехээр баярлажа, шэхэ аманда дуулдаагүй гэхээр hайханууд үреэлнүүдые хэлэhэн юм. Тиихэдээ «хоройгоор дүүрэн хонитой бологты, хойморoор дүүрэн үхибүүтэй бологты» гэhэн үреэл эгээл оло дахин хэлэгдэhэн, гүлмэр залуу басаган хүбүүн хоёрой нюурые нилээд халуу бусалгаhан байха.

Машэ тиихэдэ hаалишанаар хүдэлжэ байгаа. Егор даа», — гэhэн бодолоо үдэр бүхэндэ…

Иигэжэ байра байдалтай боложо түбхинэмсөөрөө, Сахияевтан бүлөөрөө хониндо ороо hэн. Агтараада хорёод жэлдэ хони харана. Анха урда сагта агта хүлэгүүдэй туруунай нилээд лэ табарhан, инсагаалhан газар юм гэжэ дэмы суу ябадаггүй. «Агтараада байрлаhан хүнүүд балай hайн hуугаагүй юм даа», — гэжэ зарим нэгэн хөөрэхэшье байгаа hэн. Теэд Сахияевтанай бүлэ тэндэ хэр зэргэ ажаhууна гээшэб? Эрхим hайн ажаhууна! Тэдэнэрэй дүрбэн басагад, зургаан хүбүүниинь — эгээл ехэ баялигынь гээшэ. 520 гаран хонидынь, тэдэнhээ жэл бүри абтадаг тэды шэнээн хурьгадынь — хоёрдохи үнэтэ баялигынь мүн. «Агтараадал ажаhуужа, ажаллажа эхилhээр, ажал хүдэлмэримни амжалтатай, hанаhан зориhомни бүтэсэтэй болоо гэжэ hанагшалби, — гээд Мария Георгиевна дуратай газараа доройтуулхагүй гэhэндэл, уриханаар энеэбхилбэ.

Зүб лэ даа. Агтараа үргэмжэтэй, хэшэгтэй газар байгаа. Ажахынь хүтэлбэрилэгшэд М. Г. Сахияевае 1966 ондо ахалагша хонишоноор табиhан юм. Тэрэ гэhэн сагhаа хойшо тэрэнэй даажа абаhан хонид, харууhанай hайгаар улам бүри өөдэлжэ, түл түрэсэеэ алдангүй олошоруулжа байгаа.

Арбадахи табан жэлэй эхинhээ хойшо эндэ зуунhаа зуун хурьган үргэлжэ абтаа. Бэрхэ hаалишан ябаhан Маруся басаган мүн лэ бэрхэ хонишон болоо.

Ахалагша хонишон байха зуураа, тэрэ олониитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг hэн. Тиимэhээнь тэрэниие нүхэдынь, коллективынь Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй наймадахи зарлалай депутадаар hунгаа. Теэд Мария Георгиевна ажал хүдэлмэридөө дарагдаагүй, түрэлхиин шуран шамбай бэень хүдэлхэ бүреэ хүдэржэхэдэл гэхэ.

— Мария Георгиевна, хонишон байха гээшэ хүнгэн ажал бэшэ ха юм. Та яагаад бүгэдыень үрдинэ гээшэбта? Олон үхибүүдтэе hаатаагүй hэн гүт? — гэжэ асуугаа hэм. — Үхибүүдэйтнай мүнөө томо болошоод байхада, иигэжэ hураhамнай буруушье юм гү. Харин үе үен дээрээ гараhан эдэтнай гансата томо болошоогүй бшуу. Хайшан гэжэ хүдэлдэг hэмта? Хөөрэжэ үгыт.

— Энэмнай одоол эжымнай габьяа гээшэл даа. Үхибүүдээ түрэхэдөөшье ажалаа удаан хаяжа үзөөгүйб даа. Нэгэтэ хэзээ гээшэб даа, hананашьегүйб, түрэхэеэ ябааб. Хурьгаднай адхаржа эхилшэhэн байгаа. Сакманщигууд дутанги hэн. Үбдэжэ эхилшоод байтарни, нүхэрни баалалтаар шэрэжэ, больницада асарба. Тиихэдэ хүндөөр хүнгэрөөб. Мэдээ ороходоо, үхибүүгээ hураhангүй, хурьгадаа асуугаа hэнши гэжэ больницаархин энеэлдэ бэлэй. hүүлээрнь Дагба Янжима хоёр эхирэй гарахада, эжымнай бүришье баярлаhан юм. Иимэ эжытэй бэшэ hаа, аяар арбан үхибүү түрэхэгүй байгаа ёhотойб гэжэ Мария Георгиевна хөөрөө hэн.

Үпэхөөрөөшье, бодоод үзыт даа. Хонишон, депутат, Эхэ-герой гэhэн гурбан тад ондоо удхатай үгэнүүдэй нэгэ хүндэ хабаатай, нэгэ хүнэй ажал хэрэг, ажал ябуулга, ажабайдал гэршэлхэ, элирхэйлэн тодоруулха байhаниинь хэр байна гээшэб? Эрхим ажалаараа ажахы, район дотороо мэдээжэ болоhон хонишон М. Г. Сахияева «Хүндэлэлэй Тэмдэг» ордэноор шагнагдаhан юм. Социалис мүрысөөндэ амжалта туйлаhанайнгаа түлөө СССР-эй Хүдөө ажахын министерствын Хүндэлэлэй грамотада, коммунис ажалай ударнигай нэрэ зэргэдэ хүртэhэн намтартай. Республикынгаа засагай дээдын зургаанай депутадай үүргые, hунгагшадайнгаа этигэл найдабариие жэшээтэ hайнаар харюулжа ябаhан М. Г. Сахияева Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй арбадахи зарлалай депутадаар дахинаа hунгагдаhан алдартай.

Иигэжэ хэлээд, Мария Георгиевна тухай хөөрөөгөө түгэсхэхөөршье hэн. Теэд хуби заяан тухайнь эхилhэн хойноо шэлэhэн геройнгоо намтарай заримыень орхижо болохогүй шэнги байна. Ушарынь гэхэдэ, Мария бүри бишыхандаа ажабайдалай орёо ингалтагаанhаа боложо, түрэhэн эхэ, эсэгэhээ тахарhан байгаа. Үргэhэн эхэнь басаганайнгаа гарбалые тайлбарилжа үрдингүй, наhа барашаhан юм. Тиимэхэн хуби заяатай ород шарайтай басагахан хойто эхынгээ түрэлдэ ехэ болоhон байна. Хара багаhаа хойшо түбhэндэ бэрхээр hураhан басаган ганса хүбүүтэй айлай бэри боложо, нэрлэхэ эхэ эсэгэтэй, нэрлүүлхэшье бэетэй байжа, үнэр баян жаргажа hууна. Теэд хуби заяаниинь Марусияа гушаад хүрэhэн хойноонь түрэhэн аха дүүнэртэйнь уулзуулаа hэн. Тэдэнь холошье бэшэ. Захааминай райондо байhан юм. Тиихэдэ Мария дэлхэйдэ хоёрдохиёо мүндэлhэндэл болоо hэн.

В. ТОКТОХОЕВА,
Зэдын район.

Р. АБИДУЕВАЙ зураг.

АРАДУУДАЙ АХА ДҮҮГЭЙ БҮЛЭ СОО

Алтайн гурбан гургалдай

ГУРГАЛДАИ шубуухайн hайхан дуун хүнэй сэдьхэл тэжээдэг. Гоёон жэргэн дууладаг, hайхан хэшэгтэй шубуун. Балшар бага байхаhаа суута уран зохёолшод Хоца Намсараевай, Аполлон Шадаевай зохёолнууд соо «Гургалдайн гурбан сэсэн», «Алтан гургалдайн аялгаар» гэhэн үгэнүүдые уншаhан гээшэбди. Теэд юундэ алтай арадай хүбүүдые гургалдайнар гэхэеэ hанаабши гэхэдэ, тэдэ гурбан наhаараашье, мүн уран зохёолойнгоо бүтээлээршье тон адли, нэгэ алхамаар ябаhан, бэе бэеэ дүмэжэ, бэе бэедээ хамаархажа, нэгэ гэр бүлын үри бэенэртэл адли hуража, ажаhуужа ябадаг hэн.

Алтай арадые анхандаа **ойрот** гэжэ нэрлэдэг hэн. Нэгэтэ Хоца Намсараевтай аяншалжа ябахадаа, алтаи арад тушаа хөөрэлдөө hэмди. «Ойрот — гээшэшни **дүтэ арад»** гэhэн байгаа юм даа», — гэжэ үбгэжөөл намда ойлгуулаа hэн.

Академик Окладников Алтай шадарай шэнжэлгын хүдэлмэри хэхэдээ, **ойрот** бэшэ, **алтай** гэжэ нэрэтэй арад юм байна гэжэ батал hан байна. Тиигэжэ ойрот гэдэгнай алтай арад гэгдэдэг болоо бшуу.

Энэ арадай элитэ хүбүүд Лазарь Кокышев, Аржан Адаров, Эркемен Палкин гурбан Москвагай Литературна институдта намтай суг hураhан, табан hайхан жэлнүүдэймни татуурга жолоо барилсаhан, hанаха байха нүхэдүүдни болоhон юм.

Шэг шарайгаараа маанадhаа ямаршье илгаагүй хүбүүд намайе Переделкино hууринда угтаа агша hэн. Би нэгэ үедэ маргажа, үнөөхил өөрынгөө арадай хүбүүд соо байнам гэжэ hанаад, наанахана байhан Адаров гээшэдэнь буряадаараа хандажа, байха байраяа hурагшалжа оробоб. Тиин гэхэдэмни, Адаров ямар нэгэ хүжүүн, бэшээрхэнгеэр;

— Би Алтайhааб, —гээд бэшэн тээшээ хараа. Нүгөөдэ нэгэниинь — харабтар hайхан шэг шарайтайнь халта мэшээн;

—Аржан, шамайе энэшни өөрынгөө арадта оруулжа байна, — гэнэ хэбэртэй. Тиигэжэ алтайhааб гэhэн үгые би ойлгожо, алтай арадай залуухан гурбан хүбүүдые хаража, алтай гэжэ арад зон бии юм ха юм гэжэ дотороо ойлгожо абаа бэлэйб.

Тиигэhээршье байра байдалнайшье түбхинэжэ, Москва ехэ хотодоо дадажа, метро, электричкэ соогуур ябахадаа, өөhэдын зон боложо эхилээ hэмди. Институдайнгаа хэшээлдэ сула сугтаа ябадаг, бага-сага бэе бэеэ мэдэжэ, хэн ямар арадай түлөөлэгшэнэр байhанаа баhа ойлголсожо абаа hэмди. Студентнэр танилсаха барихадаа бэрхэ, мэргэн hэмнэй даа. Алтай яhанай Аржан Адаров, Лазарь Кокышев, Эркемен Палкин, азербайджан Джавар Новрузов, Али Керимов болон бусад яhатанай түлөөлэгшэд дундаа хара хилгааhа хахалшагүй хани нүхэд боложо эхилээ hэмди. Тэрэ замнай мүнөөшье болотор хубилаагүй, үшөө саашаа татагдажа, дээдэ шатадаа хүрэжэ ябаhандал шэнги. Бэе бэеhээ бэшэг-мэндые абалсаагүй hаа, унтаха хэбтэхэеэ марташахаш. Нэгэ горитой юумэнэй дутаhандал, халта үгыржэ эхилhэндэл, сэдьхэлдээ хооhорhоноо мэдэрхэш. Тэрээхэн үедөө хайрата хани нүхэдөө hанажа, тэдэнэй дүрэ зурагуудые гү, али бэшэhэн номуудыень уншажа, дахяад зүрхөө дулаасуулхаш, зүүдэеэ hэргээхэш. Тиигэжэ одоо эдир залуу наhандаа, Переделкино гэдэг нангин газартаа «бусажа», ород совет литературын агууехэ суутан Александр Фадеевтэй, Леонид Леоновтой, Корней Чуковскитой, Фёдор Панфёровтой, Фёдор Гладковтой болон бусадтай нэгэ агаараар амилжа, тэдэнэй ябаhан харгы зүргэнүүдээр алхалжа ябадаг сагаа ой ухаандаа hанахаш. Оо, тэрэ үе гээшэмнай бидэнэрэй болбосоржо, торнижо эхилhэн үе бэлэй. Тиихэдэ Москвагай Литературна институдта табин hайман хэлэнэй түлөөлэгшэнэр hурадаг hэн. Ондо ондоо хэлэтэниие эблүүлжэ, нэгэн арадай түлөөлэгшэнэр болгон нийлүүлхэ гээшэ гайтай хэрэг. Эндэ институдай бэелүүлhэн хэрэг гээшэ тон ехэ. Тэндэхи гайхамшагта профессорнүүдэй, гайхамшагта багшанарай, поэдүүдэй, прозангуудай нүлөөн айхабтар ехэ. Тиихэдэ уян нангин ород хэлэн гээшэмнай бидэнэрэй хоорондо мүнгэн хүүргэ боложо үгөө бшуу. Ород хэлэнэй онсо hайхан хүсые бэедээ нэбтэрүүлэн шэнгээжэ, мүн тэрэ хэлэн дээрэ бэшэгдэhэн гайхамшагта зохёол бүтээлнүүдэй баян удхые тайлбарилан ойлгожо, зохёолой байгуулгын талаар яhала юумэ мэдэхэ боложо гараhан үе байна ха юм даа.

Лазарь Кокышев! Ямар томо, ямар сэбэр хүн ябаа бэлэйш! Гуурhанаймни бүдэрэлгэ юун бэ гэхэдэ, би Лазарь Кокышевойнгоо наhа бараhан хойно энээхэн үгэеэ дэлгэжэ байна ха юмбиб.

Аржан Адаров Эркемен Палкин хоёрынь элүүр энхэ, ажалайнгаа түлэг соо ябана. Зүгөөр Кокышевнай маанарайнгаа дунда үгы. Гэбэшье тэрэнэй бэшэhэн хэдэн томо ботинууд: роман «Арина», повестьнууд, шүлэгэй гушаад ном эзэн тухайгаа хэтэдээ hануулжал, hануулжал байhаар лэ.

Алтайн ардаг хүлэгэй
аржагар томо туруунай
гал сахилhаар үнгэрлэй,
гэрэл мүшэдөөр сасаhаар,

— гэhэн классическа болоhон шүлэгыень hанан-hанан ябадагби. Тэрэ үедэ «Табгайта таланууд» гэhэн номоо бэшэжэ ябааб. Лазарьтай hүни үдэрөөрөө морин тушаа философско бодолнуудые хэлсэдэг, хөөрэлдэдэг байгаабди. Хамтын байрада — Илья Львович Сельвинскиин дачада хоюулан сугтаа байрладаг, үдэр hүнигүй хөөрэлдэдэг hэмди.

«Хахад солхообхоноо хубаалдажа хооллодог, хахад солхооооингоо хүсөөр Эхэ орон, эжэл нүхэд тушаагаа шүлэг, дуу бэшэдэг hэмнайбди даа», — гэжэ Лазарь нэгэтэ бэшэг бэшээ hэн. Нээрээшье, иимэрхүү байдалда ажаhуужа гараhан байхабди.

Лазарь Кокышев Улаан-Үдэ гурба дахин ерэжэ, бидэнээ эрьежэ үзэhэн юм. Энэ хадаа ехэл сэдьхэлтэй, ехэл зоригтой хүнэй эрмэлзэл гээшэ. Бидэ заримдаа өөрынгөө тоонто нютаг уруушье гаража ядадаг hэмнэйбди даа. Тиин гэхэдэ, Лазарь гурба дахин буряад нүхэдтөө айлшалаа. Тиихэдээ бидэнтээ — Цэрэн Галановтай, Гунга Чимитовтэй болон бусадтай эльгэлжэ буцаhан юм. Улаан-Үдэ хотые өөрынхеэрээ, бэедээ дүтэ абажа, «Минии город» гэhэн поэмэ бэшэхэ гэhэн зорилготой тэрэ ябаа бэлэй.

Лазарь Киргиз орондо хэдэн дахин ошоhон байгаа. Ямар нэгэ hонин уялга, дурдалга тэрэниие татадаг байгаа гү? Уг удхын дуудалга hэн гү? Али богони наhанай болзор нягтарhан байгаа гү? Али нүхэдтэйгөө уулзаад, харалсаад ябахада, бэеынь, сэдьхэлэйнь ашаан хүнгэрдэг байжа болоо.

Алтайн литературада түрүүшын роман бэшэhэн, алтай арадайнгаа алтан гургалдайнарай нэгэн — Лазарь Кокышевой hүүлэйнь үеые би ехэ hонирхоноб. Тайлбарилжа үзэхэдэмни, Москвагай Горькиин нэрэмжэтэ Литинститудта hураhан хүнүүдэй бэе бэедээ мэээхэй, дүтэ байдаг ёhые мандуулhан байгаа хаш.

Россин жэжэхэн
арадуудай
үеэлэ-хаяала зонуудай
үүдэн хододоо нээлтэтэй
үглөөнhөө хойшо
байдаг даа.

Лазарьтай сугтаа байхадаа, тэрэнэй бэшэлгын, зохёолгын маягые, мүн тэрэнэй арга шадалые шалган харадаг, адагладаг hэмби. Лазарь hаланшаг шэнгеэр түрүүшээр намда үзэгдөө hэн. Бэшэhэн шүлэгүүдынь орон, шэрээ доогуурнь хэбтэхэ. Хүбүүмнай бэшэжэрхёод, тэрэнээ саашань хадагалха сүлөөгүй, бэшэгдэhэн газартань орхижорхихо. Тэрэнь заримдаа унашаха. Эндэ-тэндэ хэбтэхэ. Би өөрөө тиихэдэ тиимэшье нарин нягта бэшэшье hаа, ой ухаагай бүридхэhэн «улаан сэсэгые» ойгоргүй гамнажа ябадаг hэм. Тиигэhээршье «Герценэй гэрэйхидэй» зариман институдаа дүүргэжэ, гэр гэртээ хариха болобо. Лазарь, Эркемен, Аржан гэгшэд Алтай нютагаа бусаа. Бидэнэр — Буряадтаа. Теэд hүүлдэ Лазарь манайда айлшалхадаа:

— Бишни арбан долоон ном гаргааб. Дээрэнь нэгэ роман, — гэжэ баяртайгаар мэдээсээ бэлэй...

Манай уран зохёолшод Николай Дамдинов, Цэрэн Галанов, Исай Калашников гэгшэд энэ нютагаар ябажа үзэhэн юм. Тиигэхэдээ тэдэнэр алтай арадай ажахытай, ажабайдалтай яhала танилсажа ерэhэн агша. Жэшээнь, Цэрэн Галанов Алтай нютаг айлшалхадаа, Лазарь Кокышевой манайда ерээд уншаhан шүлэгүүдые «бэшэжэ» абаhан радио-дамжуулгын миндаhануудые абаашажа, нүхэд hайдуудтань шагнуулжа, тиишэнхи зонуудые ехэ hонирхуулhан байха. Лазарь «Арина» гэдэг романаа үшөө институдта hуража ябаха үедөө ой ухаандаа болбосоруулhан, гол түлэб газаа байгуулгыень таарауулжа, hүүлдэ нютагаа бусажа ерэхэдээ, тэрэнээ алишье талаhаань hэргээн «амидыруулжа», «шуhа мяхатай» болгожо бэшээд, алтай хэлэн дээрээ хэблэжэ, hүүлээрнь ород хэлэн дээрэ оло дахин гаргуулhан юм. Тэрэнэй энэ роман алтай литературада горитойхон hуури эзэлнэ.

Аржан Адаров — мүнөө нютагайнгаа хэблэлэй дарга. Би Адаровтай баhал сугтаа ябадаг, одоол нөөхи хахад солхообоо хубаажа, ажамидаржа, мүнөөшье болотор мэндэ амар ябана гээшэ хабди. Адаров бэеэр яhала томо, саб сагаан шэг шарайтай» «с» абяа хэлэжэ ядаха. «Столово» гэхын орондо «зтолово», «собака», гэхын орондо «забака» гэхэ. Би энээниие буруушаанагүйб. Ородууд бэшэ ха юмбибди даа. Хэлэ амаараа бидэнтэй hураhан Женя Евтушенко, Володя Гордейчев бэшэ ха юмбибди даа. Тиигэбэшье шүлэгүүдээ уншахадаа, хэнhээшье дутадаггүй байгаабди. Адаров тиихэдэ шүлэгшье мүртэй бэшээгүй ябаа бэшэ аал даа, семинарнууд дээрэ тэрэ прозын талые баридаг, Паустовскиин хэшээлдэ ябагша hэн ха. Мүнөө дуулахадамни, Адаров алтай арадай литературын поэзиин гол түлөөлэгшэ болонхойгэгшэ. Тиигэбэшье:

— Бишни прозаик хүнби, —гэжэ Аржан бэеэ нэрлээд ябадаг.

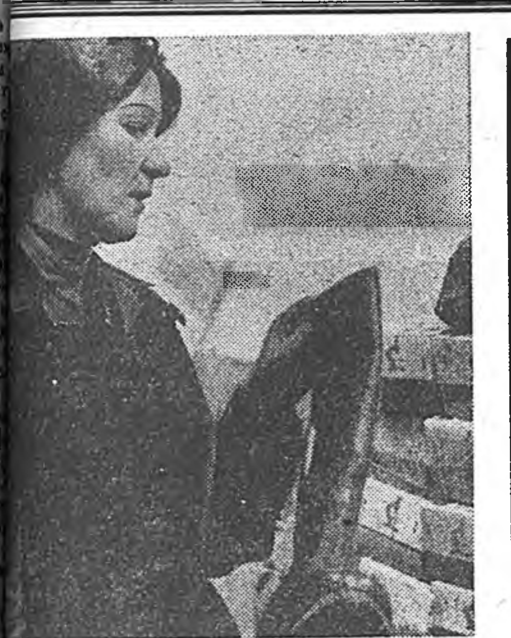
Аржан мүнөө поэзидэ, прозодо, драматургидашье адли үргэн дэлисэтэйгээр ажаллана. Нэгэ роман, хоёр повесть, шүлэгүүдэй арбаад гаран номтой.

Мүн Эркеменшье баhа тиимэ; прозаик, поэт, драматург, публицист юм. Бэшэлгэhээ гадна эдэ хоёр ниитын ажал ябуулагшанар ха юм. Эркемен Уран зохёолшодой холбооной алтай литературын отделениин түрүүлэгшэ, партиин Алтайн обкомой гэшүүн, мүн ниитын бусадшье тушаал даанхай. Аржан хэблэлэй хэрэг эрхилдэг гэжэ дээрэ дурдаhан байхаб. Гансашье алтай хэлэн дээрэ суутай болоhон бэшэ, бүхы Росси, совет гүрэн дотороо суутайшуулай зэргэдэ ябадаг зохёолшод гээшэ. Эдэнэр мүн саашадаашье горитой зохёол бүтээхэ, бэшэхэ аргатайшье, шадалтайшье байна.

Эркемен — хэрмэн шэнги нюдэтэй, hэр-мэр гэhэн хүн. Би Эркемендэ ши «Палкин» гэhэн үгэеэ хая, ганса «Эркемен» гээд яба гэдэг hэм. Тэрэ нэгэ үедэ «Эркемен» гээд үзөө. Теэд хүтэлбэрилэгшэ хүндэшни ганса ара нэрэ хэрэгтэй бэшэ, бүхы алдар, обог, нэрэ—бултаараа хэрэгтэй болодог ха юм даа. Тэрээнhээ боложо, нүхэрни Эркемен Палкин зандаа ябадаг болоо hэн. Бэшэhэн бүтээл зохёолнуудыень тоолохо болоо hаа, баhал гушаад болохо байха. «Ши айлшалаад ошохо байгааш даа. Алтай арадай ажабайдал тушаа бэшэжэ болохо hэнши»,— гэжэ Эркемен бэшэг бүхэндөө намайе уридаг. Теэд өөрөө манайда ерээгүй аад, яагаад ши намайе уринабши?»—гэжэ урдаhаань би шоглодогби. «Нэгэ-нэгэ романуудые бэшэнхэйбди, теэд саашадаа юун бүтээгдэхэ юм, хэмнайш энээндэ харюусажа шадахагүй. Теэд яахабши даа»,— гэжэ Аржан баhа бэшэнэ. Аржан Улаан-Үдэ хото ерэжэ үзэhэн байха.

Бэе бэедээ ябалсажа, бэе бэеынгээ байра байдалаар hонирхожо, хэнэйнгээ ямар юумэ бэшэжэ, яажа ажамидаржа ябаhые мэдэхэ байха гээшэ тон hайхан, урагшатай хэрэг. Тиихэдэ ганса бэе бэедээ ябалсана бэшэ, арад арадтаа айлшална, бараалхана гэхэдэ зүйтэй. Хани барисаанай халуун хэшэг гэжэ энээниие нэрлэхэ ёhотойбди. Би өөрөө Алтай нютагые үзөөгүйшье hаа, тэрэ hайхан дэлхэйе нүхэдэйнгөө шүлэгүүд, бэшэ зохёолнууд сооhоонь ойлгожо абадагби. Хани харилсаамнай иигэжэ мүнхэ оршохоl

С. АНГАБАЕВ.

… посёлогой …нанай наймаа… Маслова ху… …дай дунда Надежда Ва… …рэhэн жэлэй …рысөөнэй дүнгүүдээр эрхимлэhэн байна. Худалдаа наймаанай соёл культурые дээшэлүүлхэ, хүн зониие hайнаар хангаха гэжэ коммунистка Маслова ходо оролдодог.

В. ПЛУТТЫН фото.

ХҮРШЭНЭРЭЙ hОНИН

hУРАГШАДАЙ ХАЛУУН ХӨӨРЭЛДӨӨН

Боохоной районой Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай училищиин ахамад курсын hурагшад «Сэлмэг hайхан ерээдүйдөө найдалгүйгөөр ажаhуухын аргагүй» гэhэн темээр диспут үнгэргэбэ.

Ерээдүйн багшанарай ажабайдалай болон ажал хүдэлмэриинь олон асуудалые зүбөөр ойлгоходо энэ үдэшэ ехэ туhатай байба.

ХИЗААР ОРОНТОЁО ТАНИЛСАНА

Усть-Орда посёлогтохи хизаар ороноо шэнжэлэлгын музей олоной анхарал татадаг юм. Хабарай амаралтын үедэ Эхирэд-Булгадай районой hургуулинуудай hурагшад музейдэ олоороо ерээ. Музейн экскурсовод М. А. Шабаева музейнгээ экспонадууд тухай үхибүүдтэ дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгөө.

ХАМТЫН ДУУН

Фашизмтай эрэлхэгээр тэмсэн бодоhон эдир геройн үдэр Харнуудай hургуулида тэмдэглэгдэбэ.

Эрхэ сүлөөгэй, эб найрамдалай түлөө хэды олон эдир тэмсэгшэд ами наhаяа алдаа гээшэб. Түби дэлхэйн зарим газарнуудта энэ тэмсэл үргэлжэлhөөр.

Тус hургуулиин hурагшад тэрэ үдэр эдир геройнууд тухай шүлэгүүдые уншаа, дуунуудые дуулаа, зурагуудыешье зураа, лозунг-уряануудыешье бэшээ.

Аха нүхэд — коммунистнуудай hонирхолтой хөөрөөе hурагшад удаан мартахагүй байха. «Эб найрамдалай түлөө бүгэдэ арадай тэмсэлэй хубинь эрхим hуралсалтнай, журамтнай гээшэ», — гэжэ коммунистнууд М. Г. Ербакова, М. И. Шатуева гэгшэд үгэ соогоо тэмдэглэhэн байна.

Уулзалгын түгэсхэлдэ ехэшүүл болон багашуулай хамта гүйсэдхэhэн «Хододоо наран байг лэ!» гэжэ дуун сэдьхэл зүрхэ доhолгомоор зэдэлээ hэн.

ЭДИР БИОЛОГУУД СУГЛАРАА

Алайрай районой hурагшад биологёор олимпиада үнгэргэбэ. Районой дунда юhэн, найман жэлэй хоёр hургуулиhаа дүн хамта 43 hурагша олимпиадада хабаадаа.

Тэдэнэрэй олонхинь биологическа эрдэмээр гүнзэгыгөөр hонирходогоо харуулжа шадаа.

hУРГУУЛИИН 20 ЖЭЛ

Усть-Ордагай В. Б. Борсоевой нэрэмжэтэ дунда hургуулиин байгуулагдаhаар 20 жэлэй ойн баярта зорюулагдаhан үдэшэ эндэ үнгэргэгдэбэ.

Энэ hургуули дүүргэгшэд ороной зүг бүхэнhөө шахуу сугларагшад баярай үгэ хэлэжэ, ажабайдал, ажал тухайгаа hонирхолтой мэдээсэлнүүдые дуулгаhан байна.

С. ЕЛАЕВ.

ТАСС — АПН
ХИЛЫН САНАhАА

…И УХААЕ …БЭРИТЭЙ …ЛБОХО

Болгарин Комму… хүтэлбэрилэг… …арин эрдэм, тех… …ибоонуудай, эрдэ… …рилэгшэдэй хол… …эдэбхитэдтэй эндэ… Ороной экономи… табигдаhан зорил… …шидхэлгэдэ, эр… …ын ажал ябуу… …үүргэ болон ха… дээшэлүүлгын… тэрээн дээрэ зүб… …дээ. БКП-гэй ЦК… …ральна секретарь, …үрэнэй Соведэй… Т. Живков тэ… үгэ хэлэбэ. …втор хүгжэлтэ тү… общество байгуулгын гол нүхэсэлнүүдэй нэгэн болохо эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтэ тон шухала удха шанартай байhа гэжэ парти болон арад тоолоно гээд Болгарин хүтэлбэрилэгшэ тэмдэглээ.

БКП-гэй XII съезд, hаяхан болоhон национальна партийна конференци арад зоной ажабайдалые саашадань hайжаруулха талаар шэглүүлэгдэhэн гол шухала зорилгонуудые табиhан байна. Энэнь нэн түрүүн ажалай бүтээсэ хурдан түргэнөөр дээшэлүүлгэ, продукциин шанарые hайжаруулга болоно.

Тэдэниие бодото дээрэнь бэелүүлхын түлэ дэлхэйн эрдэм, техникын шэнэ туйлалтануудые шудалха, бүхы шэнэ юумэ үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ, эрдэм ухаае үйлэдбэритэй холбохо гээшэ эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэдэй гол зорилго болоно гэжэ Т. Живков тэмдэглээ.

МНРП-гэй ПОЛИТБЮРОГОЙ ТОГТООЛ

УЛААН-БААТАР. Халхын гол шадар япон эзэрхэг түримхэйшүүлые совет болон монгол сэрэгүүдэй бута сохижо, илалта туйлаhаар 45 жэлэй ойе hайндэрлэхэ тухай тогтоол МНРП-гэй ЦК-гай Политбюро баталан абаба. Энэ хадаа хоёр арадай аха дүүгэй хани барисаанай түүхэдэ шухала шата болоhон байгаа.

Алдарта ойе hайндэрлэлгэ эб найрамдалай түлөө, ядерна дайнай аюулые зайсуулан сарахын түлөө тэмсэлые саашадань эдэбхижүүлхын тула шухала түлхисэ үгэхэ байна гэжэ МНРП-гэй ЦК тоолоно гээд тогтоол дотор тэмдэглэгдэнэ. Уласхоорондын хархис хүсэнүүдэй хүн түрэлтэниие ядерна дайнай хүмэдхэ руу түлхижэ байхадань, Советскэ Союзай гаргаhан эб найрамдалта үүсхэлнүүд тон шухала удха шанартай байна. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Черненкын мэдүүлгэнүүдые МНРП-гэй ЦК, МНР-эй правительство, бүхы монгол арад гүйсэд дүүрэнээр hайшаан дэмжэнэ гээд тэмдэглэгдэнэ. Энэнь Советскэ Союзай эб найрамдалта хараа шэглэлэй уг залгамжалдаг, хэлбэришэгүй байhые элирхэйлэн харуулна. Энэнь бүхы түбинүүдэй, тэрэ тоодо Азиин түбиин арадуудай үндэhэн аша туhада харюусана. Япон милитаризмые hэргээлгэ, Вашингтон — Токио —Сеул гэжэ сэрэгэй эзэрхэг түримхэй бүлэглэл, милитаризмын ба Советскэ Союзда зүрюу харша байлгын үндэhэ hуури дээрэ бэелүүлэгдэжэ байhан үгэсөөн Азиин түбидэхи байдалые илангаяа орёо түгшүүритэй болгоно.

ПОЛЬСКО-СОВЕТ ХАНИ БАРИСАА БЭХИЖҮҮЛХЭ

ВАРШАВА. ПОРП-ын ЦК-гай Политбюрогой засэдани боложо, ПНР-эй ба СССР-эй хоорондохи харилсаа холбоое, хани барисаае бэхижүүлхэ зорилгонуудые зүбшэн хэлсэбэ.

ПАП агентствын мэдээсэлэй ёhоор, СССР-эй эб найрамдалта политикые ПНР үргэнөөр дэмжэнэ. Эдэ үдэрнүүдтэ СССР-тэ үнгэргэгдэжэ байhан Польшын соёлой үдэрнүүд хоёр ороной хоорондохи эрдэм, соёлой харилсаанай үргэдэжэ байhые элирхэйлнэ.

Али бүхы асуудалнуудаар ПНР-эй ба СССР-эй хоорондохи хани барисаае, харилсаа холбооое бэхижүүлгэ шухала удха шанартай байна гэжэ ПОРП-ын ЦК-гай Политбюро тэмдэглэнэ.

…ВАНДАХИ БАЙДАЛ

…Сэрэгэй эзэрхэг …буулгануудта бэл… …раиль шэнэ хүсэ… Бекаа гол руу эль… …хэблэлэй мэдээ…р, hүүлэй үдэр… …раилиин бронетан…ууд Аммик, Ка… гэжэ hуурин… шадар татагдажа…

Израилиин агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдэй самоледууд Бекаа голой баруун бэеэр үдэр бүри hүйдхэлтэ ниидэлгэнүүдые хэнэ.

Ливандахи политическэ байдал орёо түгшүүритэй байhаар. Буудалдаа зогсооhо тухай хэлсээн ходо хазагайруулагдана.

ЯПОНОЙ ДОКЕРНУУД БУhАЛГААЛНА

ТОКИО. Докернуудай буhалгаанай эхилhэн Японой томо ехэ портнуудта контейнернүүдтэй тягачнууд олооро сугларшаба. Хүнүүдые ажалhаа олоорнь гаргаха, салин хүлhыень үгэхэгүй тухай эзэд баяшуулай шиидхэбэринүүдые буруушаажа байhанаа мэдүүлэн, худалдаа наймаанай суднануудые хангахаяа тэдэнэр арсаба. Токиогой, Иокогамын, Осакын, Кобиин, Ниигатын ба ороной бусад портнуудта орохын урда тээ буhалгаалагшад пикедүүдые табиhан байгаа. hаяхан докернууд 24 часай буhалгаа хэбэ.

ГРЕНАДА—ПЕНТАГОНОЙ ХЭРЭМ

ДЖОРДЖТАУН. «Гренадаhаа США-гай сэрэгүүдые гаргаха тухай» Вашингтоной соносхоhон ябуулга американ номнолой худал хуурмаг байhые элирхэйлэн гэршэлнэ. 1500 шахуу эзэмдэгшэд, тэрэ тоодо американ далайн сэрэгшэд, ЦРУ-гай агентнууд мүнөө болотор арал дээрэ байлгагдаhаар гэжэ Гренадын юстициин, промышленна хүгжэлтын, загаhа барилгын урдын министр байhан, генеральна прокурор К. Рейдикс мэдүүлбэ.

Эзэрхэг түримхэйшүүл арал дээрэ сэрэгэй булимтаралгын засаг захиргаание тогтоогоо гэжэ тэрэ ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө тэмдэглээ. «Американ-карибска аюулгүйе сахиха хүсэнүүдэй» сэрэгшэд Сент-Джорджесой үйлсэнүүдые хинана. Американ сэрэгэй вертолёдууд арал дээгүүр саг үргэлжэ ниидэнэ. Гренадынхид аэропортын оршондо гараха аргагүй болонхой.

М. Бишопой правительствын үедэ худалдаг байhан ниитын эмхинүүдэй ажал ябуулга хориглонхой. Гренадын арадай социально-экономическа туйлалтанууд усадхагдажа байна.

ТОЛИ

ЭНЭ ХУУДАҺАНДА[...]
- «Эсэгэмни театр[...]налтай агша hэн...»
- Баатар-хото Ленин[...]
- Архи — ами hа[...] дайсан
- Арадай аман үгын [...]

ЭДИРХЭГ НАҺАНАЙНЬ ЭРМЭЛЗЭЛ

Эсэгэмни — Сампил Базарович Цыренов театрта айхабтар ехэ шуналтай хүн агша hэн. Залуу ябахадаа, республикынгаа ниислэлдэ оршодог байhан хүгжэмэй-театральна училищиин актёрско таhагта hураhаншье байха. Зүгөөр тэрэнээ дүүргээдүй байтарнь, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн эхилжэ, түрүүшүүлэй зэргэдэ абамнишье фронтдо мордолсоhон байгаа. Дайгаа дараад, нютагаа бусажа ерэхэдээ, абаhаар hуралсалаа үргэлжэлүүлхэ арга хабаньшье олдоогүй hаабза. Хүшэрхэн лэ саг байгаа ха юм даа. Хожомынь багша боложо мэргэжээ hэн. Теэд эдир наhанайнгаа тэрэ шуналые нэгэтэшье мартадаггүй гээшэ hэн ха гэжэ мүнөө болоходо hанадаг хүм.

Улаан-Үдэhөө буряад драмын театрайхидай Хэжэнгэ руу ерэхэдэ, аабагархан үхибүүн ябаhан намайе абамни заабол дахуулагша бэлэй. hургуулида hуража байха үедөө, драматическа кружокто ябаха гэхэдэмни, эсэгэмнил хэнhээшье түрүүн дэмжээ hэн. Минии хабаадалгатай түрүүшын зүжэгые хаража, ехэтэ уярhыень мартадаггүйб.

1967 оной зун Зүүн Сибириин соёлой институтай режиссурын таhагта ороо hэнби. hуралсалаймни үедэ Елена Ямпиловна Санжимитыпова, Буда Николаевич Вампилов гэгшэд намда ехэтэ туhалаа hэн. Мүнөөшье, арба гаран жэлэй үнгэрөөд байхада, багшанарни намайгаа мартангүй, заабари зүбшэлөөрөө дунгэлсэhөөр лэ юм даа.

Институдаа дүүргэмсээрээ, Хэжэнгээ бусажа ерээ hэм. Үшөө дипломно зүжэгөө бэлдэхэ үедөө, заабол нютагаа бусажа хүдэлхэб гэжэ hанаhан байгааб. Хүүгэдэй айхабтар hонин коллективтэй пионернүүдэй байшанда ушаржа, саашадаа тэдэнэртэй хүдэлхэ хүсэлдэ ээлэгдэнхэй ябааб.

Түрүүшымни эдир актернууд... Яажа тэдэниие марталтайб даа! Хэдэн үеын үхибүүд коллективтэмни hэлгэжэ хүдэлөө, зүгөөр түрүүшынгээ бүлэг хүүгэдые яашье мартагшагүйб. Баяндалай Бадагаров, Баяр Жанаев, аха дүү Дымбрыловууд... Ямархан шударгынууд гээшэ hэм! Зүжэгэйнгөө hонирхолтой болохын тулада тэдэнэр хэды оролдодог байгааб даа! Ямар нэгэн ушараар репетицидээ хожомдоболшни, бултаараа сугларанхай, гэртэшни орожо ерэхэ. Үдэр, hүниие илгангүй, репетициеэ, хэхэ дуратайнууд байха... Тэдэл үхибүүд минии хүби заяае шиидхэлсэhэн зон гэбэл, алдуу болохогүй ёhотой. Хожомынь мэргэжэлээ hэлгэжэшье болохо байгааб, үгышье hаа, арадай театрта ехэшүүлтэй хүдэлдэг боложо магадгүй hэм... Теэд театрта хүүгэдэй дурладаг дуран гээшэмнай юунhээшье арюун, юунhээшье нангин мэдэрэл юм байна гэжэ ойлгодог болоо ха юм биб. Шэнэ юумые ойлгуулжа, заажа үгэхэдэшни, тэдэшни эгээл тиимэ мэдэрэлтэйгээр өөртэшни хандахал даа.

Х. Намсараевай «Тайшаагай ташуур», Ц. Шагжинай «Будамшуу», «Шүдхэртэй сүндүүг», Г. Чимитовэй «Эдир партизан»... Театраймнай түрүүшын зүжэгүүд. Нэгэ зариманиинь урагшатайгаар табигдаа, нүгөөдүүлынь — үгышье hэн бэзэ. Теэд алишье зүжэгнай хүүгэдэй оюун ухаанда мүр сараа үлөөжэл үнгэрhэн байгаа ёhотой гэжэ хубидаа бододог хүм.

Ч. Лодойдамбын «Гарай табан хурган» гэhэн зүжэгые яажа табиhанаа элихэнээр hанадагби. Гэр бүлын харилсаан, үншэрhэн үхибүүдэй хуби заяан тухай домоглоhон, удхаар гүнзэгы энэ зүжэг дээрэ удаан сагай туршада хүдэлэгдөө hэн. Дүрбэн ехэшүүлтэй суг зургаа-долоон hурагшад зүжэгтэ хабаадалсаhан байгаа. Психологическа талаараа орёо образууд дээрээ эдир актёрнууднай үсэд нэтэрүүгээр хүдэлжэ гараа агша hэн. Этигэмээр эрхэ байдал сценэ дээрэ тогтоохын тулада хэды ехээр оролдогдоо гээшэ hэм! Хэды дахин актёрнуудтаяа хөөрэлдөөбибди, хэды дахин ажалаа дахяад шэнээр эхилээбибди! Үхибүүдэйнгээ залхуурангүй, шэнэ ошотойгоор, эрмэлзэл түгэсөөр хүдэлхые харахадаа, өөрөөшье хүсэл зориг нэмэhэн мэтэ болохош. Тиихэдээ ганса би тэдээндээ бэшэ, харин тэдэмни намдаа туhалжа, өөе бэеэ дэмжэлсэдэг hэн хабди даа.

Сэсэгма, Солбон, Эрдэм, Баяр... Табадахимнай Доржо hэн хаш. Гарай табан хурган мэтэ таhаршагүй табан аха дүүнэрые наадаhан табан эдир актёрнууд. Мүнөө тэдэнэр томоотой, ехэ зон болонхой. Сэсэгма Шойдокова Зүүн Сибириин соёлой институт дүүргээд, районойнгоо соёлой таhагта методистаар хүдэлнэ. Дүрбэн «дүүнэрынь» мүн лэ мэргэжэлтэд боложо, түрэл нютаг руугаа бусанги. Эдир наhандаа драматическа коллективэй гэшүүд боложо, зүжэгүүдтэ хабаадалсаhаниинь тэдэнэрэй сэдьхэлдэ мүр сараа үлөөнгүй үнгэрөөгүй бээз гэжэ этигэхэ дурамни хүрэдэг. Түрэл хэлэн дээрээ харуулагдаhан зүжэгтэ наадахадаа, тэдэнэр нэн түрүүн өөhэдынгөө аман хэлые баяжуулна ха юм даа. Гадна эстетическэ гэхэ гү, али гоё hайханиие ойлгохо талаар хэды ехэ хүмүүжэл абанаб! Мэргэжэлтэн актёрнууд болоогүйшье hаа, зоной нюдэндэ түдэгэсэн тээлмэрдэнгүй, бэеэ абажа ябажа hураhан байгаа ёhотой. Гадна зүжэгэй, ролиингоо гүн гүнзэгы удхые харуулан наадахын тула тэдэнэр хэды ехэ бэлэдхэл хээб, хэды сэнтэй литература уншааб! Эдэ бүгэдэнь тэдэниие оюун ухаанай талаар ехэтэ хүгжөөгөө гэжэ заабол хэлэлтэй байна бшуу. Тиимэhээл актёрнуудайнгаа мүнөө томоотой бэрхэ, сэхэ сэбэр хүнүүд боложо ябахыень харахадаа, hанаандаа омогорходогби. Хэрбээ минии хуби заяанай эрьесэдэ эсэгымни нүлөөлhэн байгаа хада, эдэ залуушуулай олонхиин соёлшодой мэргэжэл шэлэhэндэ бишье нүлөөлhэн байжа болооб гэжэ hанаха ушар заримдаа гарадаг.

Цырегма Шагдарова мүнөө нютагайнгаа соёлой байшанда методистаар хүдэлнэ. Арадайнгаа театрай урдаа хараха артистнарай нэгэн болонхой. Анхан пионернүүдэй байшангай дэргэдэхи драматическа кружокто ерэхэдээ, буряад хэлэеэ тиимэ hайнаар мэдэхэгүй, хитүүшэгхэн зантай басаган бэлэй. Харин мүнөө Ч. Айтматовай «Эхын тарааланда» Алиманай, М. Каримай «Айгулиин сэнхир орондо» Айгулиин рольнуудые мэргэжэлтэн артистhаа дутуугүйгөөр гүйсэдхэнэ. Харин Цырегма шэнгээр арадай театрай артистын замые манай кружокhоо эхилhэн хүнүүд олон ха юм. Тэдэнэй тоодо Нина Жанчикова, Лев Кашапов, Туяана Чимитова, Түмэн Танхаев, Дондок Дампилов, Ринчиндоржо Эрдынеев, Бадма Шойдоков, Жамьян Жалсанов гэгшэдые нэрлэжэ болоно.

Нёдондо Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойдо зорюулан, театрай долоон хоногые нютагтаа үнгэргөө бэлэйбди. Эдэ үдэрнүүдэй дашарамдуулан, арадай театрнуудай режиссёрнуудай республиканска лабораториин ээлжээтэ хэшээлые мүн лэ нютаг дээрээ үнгэргэhэн байгаабди. Тиихэдэ Москваhаа Б. Малкин түрүүтэй мэдээжэ режиссёрнууд, театр шэнжэлэгшэд ерэжэ, зүжэгүүдыемнай хараа hэн. Энээн тухайгаа «Театральная жизнь» журналда толилогдоhон «Бэлиг талаангуудаар баян гол» гэhэн статья дотор тэдэнэр бэшэhэн байха юм. Ниислэл хотын шэнжэлэгшэдэй hайшаал магтаалда хүртэхэдөө, урмашан зоригжоhомнайшье элитэ юм ааб даа.

Мүнөө бидэнэр Т. Макарскаягай «Дүлэн гараба», Ц-Д. Дондоковагай «Би—байгаалиб» гэhэн ганса үйлэтэй хоёр зүжэгые бэлдэжэ байнхайбди. Эдэ зүжэгүүдээрээ пионернүүдэйнгээ байшангай түрүү зэргын тоодо орохын түлөө тэмсэнэбди. Театртамнай урдань наададаг байhан актёрнуудай hайхан ёhо заншалнуудые эдир халаан үргэлжэлүүлнэ. Тэдэниие зүжэгүүдтэ бүри олоор хабаадалсуулжа, эстетическэ, оюун бодолойн талаар хүгжөөн хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ мүнөө сагта гол анхаралаа хандуулнабди. Энэ ушараар хүүгэдэй театрай репертуарта оруулагдахаар, буряад хэлэн дээрэ бэшэгдэhэн зүжэгүүдэй тон үсөөн байhан тушаа хэлэмээр лэ даа. Тэрэшэлэн реквизидэй дуталдахаhаа эхилээд, шиидхэгдэхээр болоhон асуудалнууд захаhаа олон юм бээз...

...Үдэшын долоон саг болохонь. Соёлма, Цырегма, Дыгшигма, Оюуманууд сценэ дээгүүр hүндэлнэд. Арбан минута болоод, репетициеэ эхилхэбди. Үглөөдэр, нүгөөдэр гэхэшэлэн hаяын арбаад үдэрнүүдтэ үдэшэ бүри суглархабди. Иигэжэ үсэд нэтэрүүгээр бэлдэhэнэйнгээ удаа сценэ дээрэ гаража, үнэншэ сэдьхэлэйнгээ халуун ошые эдэнэрни харагшадтаа бэлэглэхэ... Эдиохэг наhанайнь эгээл hайхан, эгээл нангин эрмэлзэл энэл ха юм даа!

С. ЦЫРЕНОВА,
Хэжэнгын районой пионернүүдэй байшангай дэргэдэхи хүүгэдэй театрай режиссёр.

ИЛАЛТЫН 40 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

ДҮЛЭТЭ ЖЭЛНҮҮДЭЙ ДУРАСХААЛНУУД

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үе саг жэл бүри мандаа холодоно. Фашис Германиин үнэhэн тоборог болгогдоhоор 39 жэл гүйсэхэнь. Ерэхэ жэлдэ манай ороной арадууд Агууехэ Илалтын 40 жэлэй ойе hүр жабхалантайгаар тэмдэглэхэнь.

Энэ хугасаа соо дэлхэй дээрэ олон юумэн хубилаа. Зүгөөр дайнай шэрүүн үе сагтай холбоотой юумэнүүд олоной hонирхолые татаhан зандаа бшуу.

Түүхэтэ Илалта үнэтэйгөөр туйлагдаhан юм гэжэ барандаа мэдэнэбди. 20 миллион совет хүн зоной ами наhан үнгэрhэн дайнда алдагдаа. Дүрбэн жэл шахуу үргэлжэлhэн дайе үдэрнүүдээр тоолоо hаа, 1418 үдэр болодог. Харин дайнай үдэр бүхэн совет сэрэгшэдэй, тылдэ байhан ажалшадай эрэлхэг зоригые зангидуулдаг, илалта туйлаха эрмэлзэл түрүүлдэг hэн. Тэрэ тоодо Буряадай сэрэгшэд, ажалшад оролсохо.

Хара далайhаа эхилээд, Балтика хүрэтэр бужагаанажа байhан дайнай бүхы фронтнууд дээрэ Буряад ороной түлөөлэгшэд дайлалдаhан байха. Москва шадар, Сталинградай фронтдо, Курск-Орловскын бүhэлүүртэ буряад сэрэгшэд эрэлхэг зоригой жэшээнүүдые харуулдаг hэн гэжэ түүхын хуудаhанууд гэршэлдэг.

Эрэлхэг баатарнуудай хана болон зогсоhые,
Эндэ байлдаануудай болоhые шулуунууд лэ домоглохо.
Эндэ ородууд, буряадууд, армян ба казахууд
Эхэ оронойнгоо түлөө ами наhаа үгөө.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай баатарнууд тухай мүнөөдэр хүшөөнүүд, алдар солын музейнүүд хөөрэнэ. Тиимэ музейнүүд, хүшөөнүүд Сталинградта, Минскдэ, Львовто, Москвада, Брестдэ бии.

Мүнөө Ленинград ошоhон хүн бүхэн алдарта хүшөөнүүдые хараhан, дурасхаалта газарнуудаар ябаhан байха. Дайнай үедэ алуулhан, наhа бараhан хүнүүдые хүдөөлүүлhэн Пискарёвто жэл бүри Илалтын үдэр дайшалхы тугууд газарта хүрэтэр налбадаг юм. Тэндэ Мүнхэ зула бадаржа байдаг. Тэрэнэй дүлэн Марсова талмайhаа носоогдоhон түүхэтэй.

Дайнай үедэ наhа бараhан үри хүүгэдээ шаналааша Эхэ ороной дүрсэ уйдхартайшье hаа, омогоор зогсонхой. Хэсүү дайнай хэрзэгы хүлдэ дайруулбашье, дайсанай урда үбдэг дээрээ hүхэрэнгүйгөөр тэмсэhэн үри хүүгэдээрээ омогорхоно ха юм.

Нюрнбергдэ фашис удамаршадые сүүдлэжэ байха үедэ аймшагтай баримтанууд тэндэ харуулагдаhан юм гэжэ мүнөө түүхэдэ мэдээжэ. 900 үдэр соо үргэлжэлhэн хүреэлэлгын үедэ Ленинград дээрэ дүрэдэг 102520, фугасна 4638 бомбо адхарhан, артиллеристскэ хүндэ 148478 hомон город руу харбагдаhан байгаа. Дайнда хабаадаагүй хүн зонойнь дундаhаа 16747 хүн hомондо, бомбын хэлтэрхэйдэ дайруулжа алуулhан, 33782 хүн шархатаhан юм. Тиихэдэ 632253 хүн туража, хүлдэжэ үхэhэн байгаа.

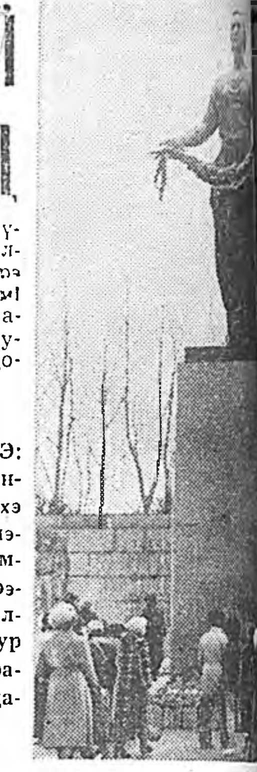
Имагтал 1944 оной январиин 27-до бүhэлэлгэ сүмэ сохигдожо, илалтын салют нэрьеэ!

Ленинградай хүн зоной дайнай үедэ туйлаhан алдар соло совет зоной зүрхэндэ хэтэ мүнхэ оршохо. «Хэншье, юуншье мартагдаагүй», — гэжэ Пискарёвой хүдөөлүүлгын дурасхаалта шулуунууд дээрэ hиилэтэй ха юм! Тэдэ шулуунуудта, баатаршуулай hайхан дурасхаалда hүгэдэн дохиhондоо урматайб.

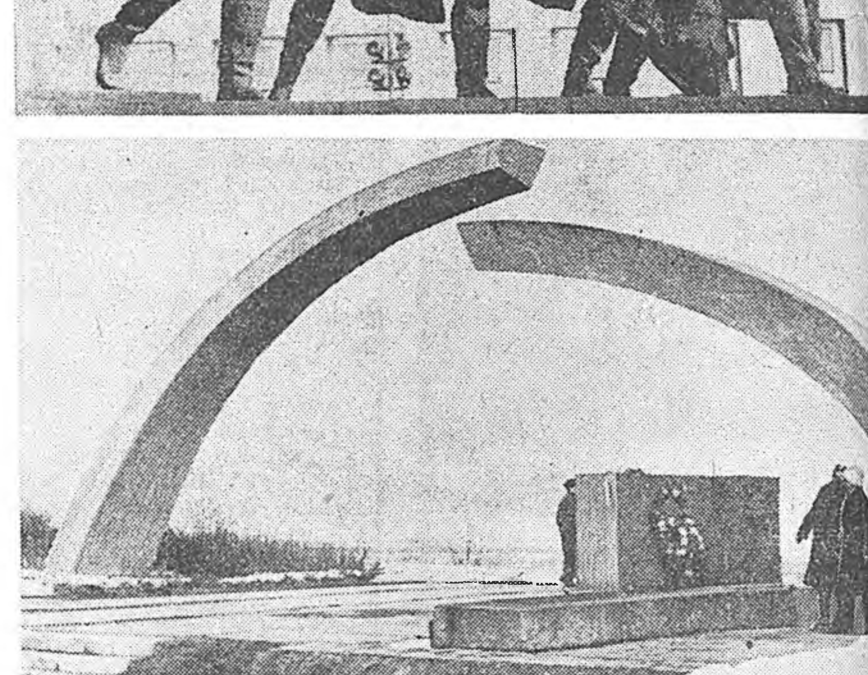
П. БУРМАКИН.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Хүбүүд, басагадайнгаа алдар солые Эхэ ороной дүрэ титимлэнэ. 2. Ленинградые хамгаалагшадай дүрэ-хүрэгүүд Алдар солын талмайда. 3. Ладога нуур дээрэхи «Ажамидаралай харгыда» табигдаhан хүшөө.

Авторай фото.

АША ТУҺАТАЙ УУЛЗАЛГА

Эдэ үдэрнүүдтэ республикымнай ниислэл хотодо Сибириин болон Алас-Дурна зүгэй дуунай-инструментальна hайн дуранай ансамбльнуудые хүтэлбэрилэгшэдэй зональна лабораториин ээлжээтэ хэшээл үнгэрбэ.

«КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) болон удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар соёлой эмхи зургаануудай дүүргэхэ уялганууд» гэhэн темээр элидхэл хэжэ, арадай уран бүтээлэй ба соёл гэгээрэлэй хүдэлмэриин республиканска научно-методическа түбэй директор Н. Ю. Мадуев энэ хэшээлые эхилээ.

Һүүлээрнь практическа хэшээлнүүдые үнгэргэхэдөө, семинарта хабаадагшад аша туhатай хөөрэлдөөнүүдые хэhэн, дүй дүршэлөө халан абалсаhан байна. Лабораториин хүдэлмэридэ Москваhаа уригдаhан айлшад—арадай уран бүтээлэй ба соёл гэгээрэлэй хүдэлмэриин бүхэроссин научно-методическа түбэй түлөөлэгшэд Л. А. Богуславская, В. Г. Кузнецов хабаадалсаа.

Хэшээлнүүдэйнгээ түгэсхэлдэ Улаан-Үдын ба БАМ-ай дуунай-инструментальна ансамбльнуудай зохёохы ажалтай семинарайхид танилсаhан байна.

Г. ЧАЙКИНА.

ҮНЭН СЭХЭ ХӨӨРЭЛДӨӨН

«ЭХЭНЭР ЛЭ ЗЭМЭТЭЙ ЁҺОТОЙ»

Бодожо үзэхөөр нэгэ иимэ ушар болоhон юм. Нэгэ хүн архи огто уудаггүй аад, тэрээнhээ боложо үхэшэhэн байгаа. Автобус соо ябажа ябатарынь, бэень гэнтэ муудашаhан байна. Валидолой нэгэл таблеткэ уужархёо hаань, тиимэ юумэн болохогүй hэн. Теэд хажуудань байhан хүнүүдhээ хэниинье тэрэниие hарбайгаагүй.

Юундэ тиигээ гээшэб? Юун болооб? — гэhэн асуудалнууд гарана. Би тэдээндэ байд гээд харюу үгэхэб. Харин даб гэhээр архидалгын хорон тухай энэ тэмдэглэлээ юундэ «Эхэнэр лэ зэмэтэй ёhотой» гэжэ нэрлэhэнээ тайлбарилhууб. «Эхэнэр лэ зэмэтэй ёhотой» гэжэ ёгтолон хэлэhэн үгэнүүд эртэ урдын Римэй үеын поэт Ювеналhаа хойшо мэдээжэ байбашье, Дюма гэжэ уран зохёолшын ашаар тон үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болошоhон байна. Энэ баримтые хараада абахада, архи хэтэрхэй ехээр уудаг ябадалай түлөө бүхы зэмые тус тэмдэглэл зохёогшо эхэнэрнүүдтэ ашахаяа hанабалтай гэhэн асуудал гарана. Үгы даа, тиимэ бэшэ. Гэбэшье...

Тэрэ автобус соо наhа барашагша хүнэй hамганиинь уй-хай боложо, толгойгоо hабардажа, «Үгы, угайдхадаа, эхэнэрнүүд яашоо гээшэб?!! гэжэ байжа хашхаржа ябаhаниинь тархи сооhоом гаранагүй. Эхэнэрнүүд гээшэ эльгэ нимгэн зон ха юм, нүхэ[...]

[...] лаха сэдьхэлгүй, хатуу харьяд байhандаа тэрээндэ туhаламжа үзүүлээгүй бэшэ. Харин тэдэнэр автобусой hандали дээрэ унжыжа гунхышаhан хүниие hогтуу гэжэ hанаа бшуу. Теэд энэмнай уунги бэшэ, үбшэн хүн гэжэ мэдэбэл, хүл хөөрсэг боложо, газар дороhоошье hаань, валидол олохо бэлэйл. Теэд hогтуушуул лэ иимэ юумэнүүд ябагша даа, энэ гэдэнэй нэгэн гээбы даа гэжэ hанаа ха юм. Хэн нэгэн тэрэниие татаад, «нүхэр, мүртэйгөөр hуул даа!» гээ hаань, хуу юумэн ойлгогдохо байгаа.

Бидэнэр hогтуушуулда угаа хүлеэсэтэйгээр, бүри гамтайгаар хандадаг болошонхойбди. Гудамжада аашалжа байбалнь, тойроод гаранабди, бэлин шэбшэг хэлэхэдэнь, дуулаашагүй болонобди, ниитын газарта hунажа хэбтэхэдэнь, ойронь хүрэнэгүйбди. «Уугаа ха юм, унтажа тэлэрнэ бээз» гэжэ hанадагбди. Тиигээд үсэгэлдэрынь hогтуу мунсын аашалхадань, үүдэнэйнгээ саана бохинон шэшэржэ байhан ямар нэгэн hайн hанаатай хүгшөөдэй унтажа тэлэрhэн хүршэеэ хайрлангяар: «Тархишни үбдэжэ зобожо байна хаш даа?» гээд, дабhалhан үгэрсын шүүhэ гоё стакан соо хэжэ асархаар бэлэн байдаг.

Тиигэхээ болиит, hэшхэл шарайтнай хаанаб гэжэ байжа архида орошоhон, мүн архи уудаг ба hая уудаг боложо ябаhан хүнүүдтэ мүнөө хан[...]

Тиигээд ажамидаралыемнай үдэр бүри хорлон бузарлажа байдаг хүнүүдые яахамнайб гэжэ хөөрэлдэе. Энэ талаар захиргаан ба хуулиин хатуу арга хэмжээнүүд бии ааб даа. Гэбэшье олониитын hанамжые энэ хэрэгтэ гүйсэд дүүрэнээр хабаадуулаагүй hаа, ямаршье эрид шууд, бүри хатуу шэрүүншье хэмжээнүүд, зарим хүнүүдэй дурадхадаг «хуурай хуули» гэдэгшье архида эсэргүү тэмсэлдэ ехэ туhа болохогүй юм. Үлүү гаратараа уугаад ябаhан хүниие бултанай шоо үзэжэ, шобто харадаг, элэг наадан болгожо, доро харадаг болоо hаань лэ, хүн архи ехээр уугаад ябахаhаа түбэгшөөдэг болохо юм.

Энэ талаар эхэнэрнүүдэй гарта угаа ехэ хүсэн бии гээшэ. Хэрбээ үглөөгүүртээ хүгшөөдэйн үгэрсын шүүhэ «аша хүбүүхэндээ» үгэхээ болёо hаань, хэрбээ hамганиинь «уудагшье hаа, номгохон» үбгэнэйнгөө яажа архидадагые нюужа даража байхаяа болёо hаань, хэрбээ hамганиинь болохоёо ябаhан басаган нүгөөдынгөө hогтуу «баатаршалгануудые» намда дуратайгаа харуулхаяа тиигэнэ гэжэ hанахаяа болёо hаань, хэрбээ залуу сэбэрхэн басаганай найгажа ябаhан кавалертэй хатархаhаа байха, нэгэ үгэшье дуугаралсахаяа болёо hаань... Эдэ бүхы «hаань» гээшэнүүдэй хүсэлдэбэлнь, ехэл юумэн хубилхал hэн ха даа!

Тиихэдэл өөрынгөө инаг ту[...]

[illegible]

«эхэнэр лэ зэмэтэй ёhотой»[...]

Валерий ЕВСЕЕВ,
СССР-эй Журналистнуудай холбооной шангай лауреат.

ТААБАРИ БҮХЭН—ДАЛАЙДА ДУҺАЛ

Эжынгээ хормойе
Эбхэжэ баранагүйб,
Абынгаа аргамжые
Таhалжа шаданагүйб.
(Үүлэн ба сахилгаан).

Сиибэлзүүр сиибэлзээ,
Сэбэ торгон намилзаа.
(Шүүдэр).

Бээлэй бэгсэрбэ,
Заадай зарлаба,
Хобхон хорилбо.
(Айлда хүнэй орохо).

Таб таляахан,
Ташаа сагаахан,
Эб эреэхэн,
Элжэгэ жороохон.
(Шаазгай).

Жиир-жиир дуутай,
Жэнхэн модон
хоолготой.
Хоёр сумаа хүнэсэтэй,
Хонхор модон хоолготой.
(Нарай үхибүүн).

Эбэртэй байба—
буга гэжэ hанааб,
Эреэн байба—
барас гэжэ hанааб,
Уншааха байба—
банди гэжэ hанааб,
Домботой байба—
аршаан гэжэ hанааб.
(Томо эреэн зүгы).

Ц-Д. ЖАМСАРАНОВАЙ
суглуулбариhаа.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. КПСС-эй ЦК-гай Политбюродо. БАМ: түгэсхэлэй жэл. «Тэhэлэлгэ! Үшөө дахин тэhэлэлгэ!..» — В. Юдинэй статья. «Хүдөө ажахын үйлэдбэриин аша үрые дээшэлүүлхэ» — агропромышленна комплексын асуудалаар республиканска экономическа зүблөөн тухай материал. (Эхин). «К. У. Черненко М. Койвистотой уулзаба». ТАСС-ай мэдээсэл. «Замбуулинда хүдэлмэри хэгдэбэ»— ТАСС-ай мэдээсэл.

Хоёрдохи хуудаhанда. «Хүдөө ажахын үйлэдбэриин аша үрые дээшэлүүлхэ» — агропромышленна комплексын асуудалаар республиканска экономическа зүблөөн тухай материалай түгэсхэл. (Эхин хуудаhанда).

Гурбадахи Марксистско-ле[...]сал. «Түгэсхэ[...]цинүүд» — К. [...] корреспонденци[...] дабарида hураха[...]патовай шүлэг[...]лэл. Хилын са[...]

Дүрбэдэхи Субботын үдэ[...] Соносхолнууд, [...]

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 9.55 — «Хүхюун стартнууд». 10.40 — Фортепианна хүгжэмэй концерт. 11.05 — «Спортлотогой» 17-дохи тираж. 11.15 — «Весна 29-го» — уран hайханай фильм. 12.50 — Шэнэ hонин. 15.15 — Шэнэ hонин. 15.35 — Ороной телестудинуудай баримтата фильмүүд. 15.50 — «Поэзи». С. Смирнов. 16.45 — «Шатарай hургуули». 17.15 — Баримтата фильм.

Улаан-Үдэ. 17.45 — «Байгал»—нютагуудай hонин. 17.55 — «Экономическа шэнжэлгэ». 18.10 — «Прибайкалиин нэгэ мэл бэшэгэй үдэр». 18.50 — «Экономическа туршалгэ». 19.20 — «Байгал»—мэдээсэлэй программа.

Москва. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.00— Концерт. 20.20—«Манай саад». 20.50 — «Нам здесь жить»— 3 серитэй уран hайханай фильм (2-дохи сери). 22.00— «Время». 22.30 — Дүрэ булялдалгын барилдаагаар Европын чемпионат. Швециhээ дамжуулагдаха. 23.00 — Футболоор СССР-эй кубок. «Факел» (Воронеж) — «Спартак» (Москва).

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — «Мария Ермолова» — эрдэм зургаар фильм. 9.35, 10.35 — Физикэ. 7-дохи класс. 10.05 — Ород хэлэн. 11.05 — Гоё hайханые ойлгодог байхаар хүмүүжүүлхэ. 11.35, 12.45 — Түүхэ. 6-дахи класс. 12.00 — «Эрдэм ухаан ба ажабайдал». 13.10—Географи. 5-дахи класс. 13.40 — Юрэнхы[...]дахи класс. 14.1[...] гүрэнэй ба хуу[...] hуури» 8-дахи кл[...] Байгаали шэнжэл[...] класс. 15.00 —[...]скэ библиотекэ. Гайднын зохёол[...] 16.15 — Шэнэ hо[...] «Объектив». 18.2[...] мар гарнууд». 18.[...] визионно шэнжэл[...] Баримтата фильм.

Улаан-Үдэ. 19.4[...] ша классайхид» [...] клуб. 20.25 — [...] захилнуудаар [...]

Москва. 21.00 — [...] нойрсогты, [...]

Редактор Р. Б. ГАРМ[...]

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54 зам редактора—2-68-08 зам редактора—2-62-62. отв. секретарь—2-50-52, секретариат 2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63 информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие —2-35-95, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Госуд[арственного] комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, [...] Н-03451. Заказ № 99. Индекс [...]